

Ústav informácií a prognóz školstva Bratislava
Odbor vysokých škôl

Sociálne postavenie študentov denného štúdia vysokých škôl na Slovensku

Zodpovedný riešiteľ: RNDr. Mária Šulanová
Spoluriešiteľ: PhDr. Marta Zvalová, CSc.

Bratislava

október 2003

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Ciele práce.	4
3	Metodika.....	5
4	Výsledky výskumu.....	6
	4.1. Sociálny status rodín, z ktorých študenti pochádzajú.....	6
	4.2. Finančná situácia študentov.	7
	4.2.1. Finančná podpora študentov ich rodičmi.....	7
	4.2.2. Výdavky.....	12
	4.3. Bývanie a stravovanie.....	15
	4.4. Práca popri štúdiu.....	17
	4.5. Súčasný systém sociálnej pomoci pre študentov.....	22
	4.6. Názory študentov na plánované zavedenie školného.....	24
	4.7. Plány študentov z hľadiska ich profesijnej kariéry.....	27
	4.8. Hodnotenie činnosti študentov v akademickom senáte vysokých škôl a v rámci Študentskej rady vysokých škôl (ŠRVŠ)	29
5	Diskusia.....	32
	5.1. Finančná podpora študentov ich rodičmi.....	32
	5.2. Výdavky.....	33
	5.3. Práca popri štúdiu.....	33
	5.4. Plány študentov z hľadiska ich profesijnej kariéry.....	34
	5.5. Otázka plánovaného zavedenia školného.....	34
6	Súhrn hlavných výsledkov.....	38
7	Zhodnotenie výskumu.....	39
8	Tabuľková príloha.....	40
	8.1. Zloženie súboru respondentov.....	40
9	Zoznam použitej literatúry.....	42

1 Úvod

Predkladaná štúdia bola vypracovaná s cieľom zistiť súčasné sociálne postavenie vysokoškolských študentov. Jedná sa o veľmi zložitú a zároveň citlivú oblasť života tejto skupiny mladých ľudí. Sociálne postavenie študentov sa vo väčšej či menšej miere odvíja od sociálneho postavenia ich rodín a je určované viacerými faktormi, jedným z nich je finančná situácia, od ktorej do istej miery závisia možnosti naplnenia vzdelanostných, materiálnych a kultúrnych potrieb a takisto možnosti seberealizácie. V súčasnosti je finančná situácia mnohých rodín študentov i študentov samotných neľahká, no v niektorých prípadoch priam na hranici únosnosti. Túto situáciu ešte komplikuje zatiaľ otvorená otázka platenia školného. Ak by zavedenie školného bolo schválené, študent a jeho rodina by sa spolupodieľali na krytí finančných výdavkov, ktoré v súčasnosti pokrýva štát zo štátneho rozpočtu. Kvôli tejto zatiaľ neuzatvorenej otázke je veľmi dôležité skúmať sociálno-ekonomickú situáciu jednotlivých študentov a tým získať ucelený pohľad na reálnu situáciu, pretože práve študenti a ich rodiny najlepšie vedia, s akými problémami sa každodenne stretávajú a zápasia, najlepšie poznajú, čo obnáša v súčasnosti študovať na vysokej škole.

Každý štát by sa mal usilovať, aby mohli na vysokých školách študovať všetci mladí ľudia, ktorí majú na to skutočné predpoklady a záujem, bez ohľadu na sociálno-ekonomickú situáciu rodiny, z ktorej pochádzajú, pretože práve vzdelanie je jednou z najvzácnejších hodnôt, ktoré človek môže mať a byť tým užitočný nielen sebe, ale aj celej spoločnosti.

Predkladaná práca skúma viacero aspektov sociálno-ekonomickej situácie študentov: je to sociálny status ich rodín, finančná situácia, bývanie a stravovanie, práca popri štúdiu, pohľad študentov na plánované zavedenie školného, plány do budúcnosti a vplyv študentov v akademických orgánoch.

Táto štúdia bola zaradená do plánu hlavných úloh Ministerstva školstva SR na rok 2003. Výsledky tejto práce sme v časti diskusia porovnali s výsledkami prieskumu z roku 2002, kedy bola podobná štúdia tiež spracovaná. Veríme, že výsledky tejto práce aspoň do istej miery pomôžu zistiť reálnu sociálnu situáciu študentov, najmä z finančného hľadiska, a tým pomôcť pri prijímaní rozhodnutí pre ďalšie smerovanie vzdelávacej politiky v našej krajine.

2 Ciele práce

Predkladanú štúdiu sme vypracovali so zámerom zistiť:

- výdavky študentov na jednotlivé položky, ako sú ubytovanie, doprava, strava, osobné potreby, voľný čas, prístrojové vybavenie, študijná literatúra a študijné pomôcky
- do akej miery sa rodičia podieľajú na krytí výdavkov študentov (priama finančná podpora i podpora vo forme naturálií)
- koľko študentov popri štúdiu pracuje, časovú náročnosť ich pracovného úväzku, oblasť práce a priemerný zárobok
- názory študentov na plánované zavedenie školného a pravdepodobné zdroje jeho krytia
- vnímanie prestíže absolvovania vysokoškolského štúdia pre spoločenské uplatnenie v budúcnosti
- názory študentov na činnosť ich zástupcov v akademických orgánoch

3 Metodika

Predkladaná práca bola urobená na základe empirickej sondy metódou dotazníkového prieskumu na limitovanej vzorke študentov denného štúdia vysokých škôl na Slovensku. Dotazník obsahoval celkom 24 faktických a 11 identifikačných otázok. Pre možnosť porovnania výsledkov sme časť otázok prebrali z dotazníka, použitého v roku 2002 a druhú časť sme doplnili podľa vývinu aktuálnej situácie v školstve v našej krajine.

Zber dát bol uskutočnený prostredníctvom členov Študentskej rady vysokých škôl v jarných mesiacoch r. 2003, v letných mesiacoch boli výsledky prieskumu štatisticky spracované a následne bola vypracovaná štúdia.

Výskumná vzorka študentov bola zvolená na základe viacstupňového kvótného výberu na základe dostupných štatistických údajov. Výberovými triediacimi znakmi boli: univerzitné mesto, vysoká škola, skupina študijných odborov, spôsob ubytovania, pohlavie, ročník.

Bolo rozdistribuovaných celkom 900 ks dotazníkov na 25 fakúlt, tzn. 36 dotazníkov na jednu fakultu, do prieskumu sa zapojilo 23 fakúlt a do vyhodnotenia bolo použitých celkom 795 dotazníkov.

Získané údaje boli spracované metódou deskriptívnej štatistiky na prvostupňovej a druhostupňovej úrovni použitím štatistického programu NCSS 97, testovacím kritériom bol Chi-kvadrát, v správe sú uvádzané výsledky testovania, ktorých kritériá boli na hladine významnosti $p < 0,05$.

Tabuľka č.1 Zoznam vysokých škôl a počet respondentov, tvoriacich výskumnú vzorku

mesto	vysoká škola	počet respondentov	percento (%)
Bratislava	Univerzita Komenského v Bratislave	171	22
	Slovenská technická univerzita v Bratislave	72	9
	Ekonomická univerzita v Bratislave	70	9
	Vysoká škola múzických umení v Bratislave	35	4
Trnava	Trnavská univerzita v Trnave	19	2
Nitra	Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre	72	9
	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre	35	4
Trenčín	Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne	36	5
Žilina	Žilinská univerzita v Žiline	73	9
Banská Bystrica	Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici	35	4
Zvolen	Technická univerzita vo Zvolene	34	4
Prešov	Prešovská univerzita v Prešove	34	4
Košice	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	36	5
	Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	36	5
	Technická univerzita v Košiciach	36	5
spolu		794	100

4 Výsledky výskumu

4.1. Sociálny status rodín, z ktorých študenti pochádzajú

Vzdelanie a zamestnanie rodičov, úplnosť rodiny a počet nezaopatrených detí sú viaceré indikátory sociálneho statusu rodín, z ktorých študenti pochádzajú. Výskumnú vzorku tvorili študenti, ktorých otcovia dosiahli v prevažnej miere vysokoškolské vzdelanie alebo stredoškolské vzdelanie s maturitou (44% a 42%), väčšina matiek dosiahla stredoškolské vzdelanie s maturitou (57%) (pozri tab.č.2).

Tabuľka č. 2 Najvyššie dosiahnuté vzdelanie rodičov študentov (%)

	otec	matka
VŠ	44	33
SŠ s maturitou	42	57
SŠ bez maturity	13	9
ZŠ	1	1
spolu	100	100

Najväčšie percento študentov, ktorých otec má vysokoškolské vzdelanie, študuje na Lekárskej fakulte UK a na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky UK (75% a 71%), potom na Právnickej fakulte UK (67%). Podiel matiek s vysokoškolským vzdelaním je na väčšine vybraných fakúlt menší ako tento podiel u otcov (pozri tab. č. 3).

Tabuľka č. 3 Podiel otcov a matiek študentov s vysokoškolským vzdelaním na vybraných fakultách (%)

Fakulta	otec	matka
Elektrotechnická fakulta ŽU	35	33
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	21	18
Fakulta elektrotechniky a informatiky STU	53	36
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	47	25
Fakulta environmentálnej a výrobnjej techniky TU Z	38	18
Fakulta prírodných vied ŽU	44	38
Fakulta verejnej správy UPJŠ	34	31
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU	36	39
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TTU	32	16
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	71	50
Fakulta mechatroniky TnUAD	18	11
Filmová a televízna fakulta VŠMU	48	45
Filozofická fakulta PU	48	30
Filozofická fakulta UK	48	36
Filozofická fakulta UKF	35	22
Lekárska fakulta UK	75	67
Národohospodárska fakulta EU	57	46
Obchodná fakulta EU	51	38
Právnická fakulta UK	67	44
Prírodovedecká fakulta UK	33	26
Stavebná fakulta STU	28	28
Univerzita veterinárskeho lekárstva	44	28

Väčšina otcov aj matiek pracuje v podniku/vo firme (52% a 58%), štvrtina otcov podniká a len 6% otcov a 8% matiek študentov je nezamestnaných (pozri tab.č.4).

Tabuľka č. 4 Zamestnanie otcov a matiek študentov (%)

	otec	matka
je zamestnaný (á) v podniku/ vo firme	52	58
je podnikateľom (podnikateľkou)	25	12
je v súčasnosti nezamestnaný (á)	6	8
nepracuje z dôvodu invalidity, staroby apod.	6	8
iné	11	14
spolu	100	100

Celkom 3% študentov výskumnej vzorky uviedlo, že ich otec je zosnulý, matku nemajú 0,4% opýtaných študentov. V úplnej rodine, teda s obidvoma rodičmi, žije 83% študentov a 14% študentov žije v domácnosti len s jedným rodičom. 1% študentov žije oddelene od rodičov s manželom/partnerom (pozri tab.č.5).

Tabuľka č. 5 Forma spolužitia študentov v rodine (%)

s oboma rodičmi	83
s jedným rodičom	14
spoločne s rodičmi aj s partnerom/manželom	1
oddelene od rodičov s partnerom/manželom	1
iné	1
spolu	100

Väčšina študentov býva v rodine, kde žije okrem študenta výskumnej vzorky ešte jedno, prípadne už žiadne nezaopatrené dieťa (pozri tab.č.6).

Tabuľka č. 6 Počet nezaopatrených detí v rodine (%)

jedno	36
dve	42
tri	15
štyri a viac	7
spolu	100

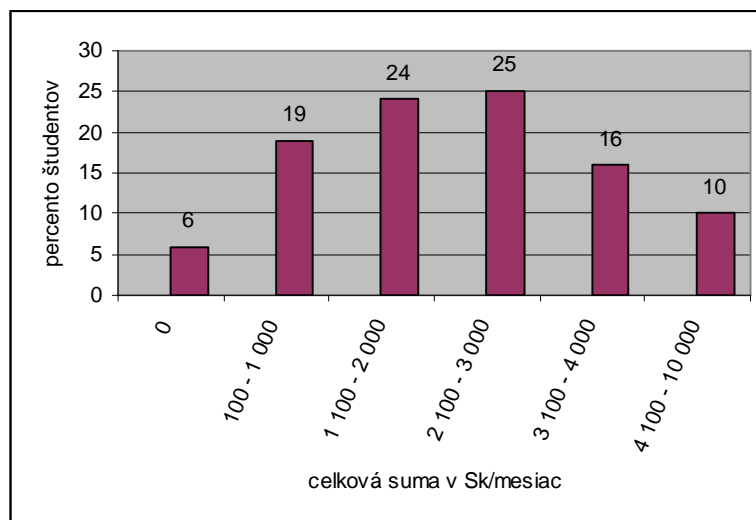
4.2. Finančná situácia študentov

V tejto časti sa budeme zaoberať finančnou situáciou študentov a ich rodín, pretože mladí študujúci ľudia sú z hľadiska pokrytia svojich životných potrieb väčšinou odkázaní na pomoc svojich rodičov. Vzhľadom na citlivosť skúmanej problematiky a takisto skutočnosť, že sa jedná o hodnoty, ktoré možno často charakterizovať len hrubými odhadmi, treba poznamenať, že zistené údaje majú len orientačnú hodnotu.

4.2.1. Finančná podpora študentov ich rodičmi

Na základe výsledov prieskumu možno vo všeobecnosti konštatovať, že približne polovica opýtaných študentov dostáva od rodičov sumu v rozmedzí 1 100 Sk až 3 000 Sk mesačne (pozri graf.č.1).

Graf č. 1 Priama finančná pomoc študentom od ich rodičov

Priemerná suma, ktorú dostávajú študenti od svojich rodičov **v hotovosti**, je **2 400 Sk mesačne**. Študenti, **bývajúci** počas školského roka **u rodičov**, dostávajú od nich **finančnú podporu** vo výške priemerne **1 560 Sk** za mesiac. Naproti tomu študentov, ktorí bývajú **mimo domácnosti rodičov**, teda na internáte, v podnájme alebo inde, rodičia priamo finančne podporujú čiastkou priemerne **2 800 Sk** mesačne.

Príspevok do 2 tisíc Sk/mesiac dostávajú prevažne študenti, bývajúci u rodičov a vyššiu sumu (2100 Sk/mesiac a viac) zase dostávajú najmä študenti, bývajúci na internáte, v podnájme alebo inde (pozri tab. č. 7). To možno interpretovať tak, že mladí ľudia, bývajúci u rodičov, majú z pohľadu zabezpečenia svojich životných potrieb viac možností užívať výhody spoločnej domácnosti s rodičmi, pretože časť ich výdavkov (najmä na stravu, bývanie, hygienické potreby, príp. oblečenie) financujú priamo rodičia a teda títo študenti nepotrebujú takú veľkú čiastku od rodičov v hotovosti.

Tabuľka č. 7 Suma, ktorú dostávajú študenti od rodičov v súvislosti s tým, kde bývajú (%)

ubytovanie	0 Sk	100 – 1000 Sk	1100 – 2000 Sk	2100 – 3000 Sk	3100 – 4000 Sk	viac ako 4000 Sk
u rodičov	11	43	23	13	6	4
mimo domácnosti rodičov	4	9	24	31	20	12

Zistili sme významný rozdiel vo veľkosti priameho finančného príspevku od rodičov vo vzťahu k zamestnaniu otca. Kým viac ako 3000 Sk mesačne dostáva viac ako tretina študentov, ktorých otec je podnikateľ, približne tretina študentov, ktorých otec je nezamestnaný alebo nepracuje z dôvodu invalidity, staroby alebo z inej príčiny, dostáva od rodičov mesačne len do 1000 Sk. Podrobnejšie informácie uvádza tab. č. 8.

Tabuľka č. 8 Priama finančná podpora študentov od rodičov vo vzťahu k zamestnaniu otca (%)

zamestnanie otca	do 1000 Sk	1 100 – 2 000 Sk	2 100 – 3 000 Sk	viac ako 3 000 Sk
je zamestnancom v podniku/vo firme	26	25	27	22
je podnikateľom	19	21	21	39
je v súčasnosti nezamestnaný	30	28	24	18
nepracuje z dôvodu invalidity, staroby alebo inej príčiny	36	29	21	14
iné (najčastejšie uvádzané zamestnanec štátnej správy, učiteľ, lekár, príp. umelec)	23	16	32	29

Študenti väčšiny fakúlt dostávajú od rodičov sumu 2 tisíc až 3 tisíc Sk (pozri tab. č. 9). Najmenšiu sumu dostávajú študenti Fakulty mechatroniky TnUAD (priemerne 1180 Sk/mesiac), potom študenti Lekárskej fakulty UK (priemerne 1480 Sk/mesiac) a Fakulty elektrotechniky a informatiky TU Košice (priemerne 1620 Sk/mesiac). Naproti tomu najviac rodičia finančne podporujú študentov obidvoch testovaných fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave, kde priemerná hodnota dosiahla viac ako 3000 Sk/mesiac. Na objasnenie tejto skutočnosti by bolo vhodné urobiť detailnejší prieskum, čím by sme mohli objaviť hlbšie súvislosti medzi sledovanými javmi.

Tabuľka č. 9 Priama finančná podpora študentov od rodičov na vybraných fakultách (v Sk)

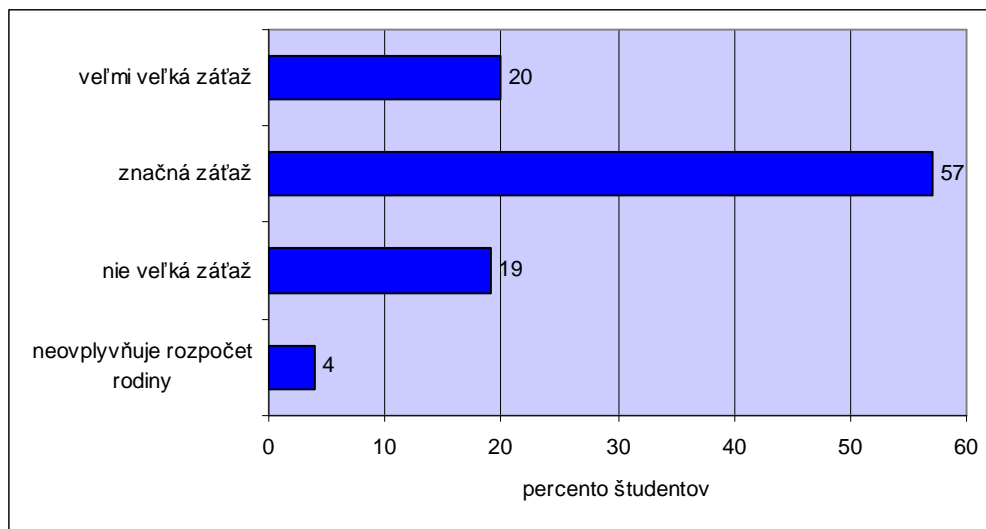
Fakulta	aritmetický priemer	modus
Elektrotechnická fakulta ŽU	2740	2000
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	1870	500
Fakulta elektrotechniky a informatiky STU	2140	*
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	1620	500
Fakulta environmentálnej a výrobnjej techniky TU Z	2800	*
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	2240	2000
Fakulta mechatroniky TnUAD	1180	2000
Fakulta prírodných vied ŽU	2230	3000
Fakulta verejnej správy UPJŠ	2530	*
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU	2840	2500
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TTU	2240	4000
Filmová a televízna fakulta VŠMU	2250	0
Filozofická fakulta PU	2500	2000
Filozofická fakulta UK	2380	0
Filozofická fakulta UKF	2925	3000
Lekárska fakulta UK	1480	1000
Národohospodárska fakulta EU	3180	3000
Obchodná fakulta EU	3510	4000
Právnická fakulta UK	2850	3000
Prírodovedecká fakulta UK	2580	4000
Stavebná fakulta STU	2150	2000
Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	2480	*

Vysvetlivky: * - hodnota sa v štatistických výstupoch neobjavila

Študentov sme sa pýtali na ich názor, ako zaťažuje ich štúdium rozpočet rodiny (pozri graf č. 2). Tento úsudok je vo väčšej alebo menšej miere ovplyvnený tým, ako sa rodičia študentov vysporadúvajú s finančným zaopatrením svojej rodiny, keďže vo väčšine prípadov majú študenti trvalý pobyt v spoločnej domácnosti s rodičmi, resp. jedným rodičom a oni vedú

hospodárenie domácnosti. Viac ako polovica študentov uviedla, že štúdium spôsobuje ich rodine značnú záťaž, čo je v súčasnej neľahkej ekonomickej situácii na Slovensku úplne pochopiteľné. Jedna pätina študentov charakterizovala vplyv štúdia na rozpočet rodiny ako veľmi veľkú záťaž a 19% opýtaných ako nie veľkú záťaž.

Graf č. 2 Zátťaž štúdia na rozpočet rodiny

Medzi záťažou štúdia na rozpočet rodiny a zamestnaním otca sme zistili významný rozdiel. Zaujímavé je zistenie, že percentuálny podiel študentov, ktorí uviedli, že štúdium spôsobuje ich rodine značnú záťaž, dosiahol hodnotu v rozpätí 52 – 58%, nech bolo zamestnanie otca akékoľvek. S voľbou, že štúdium spôsobuje nie veľkú záťaž, sa stotožnilo až 29% študentov, ktorých otec je podnikateľ, avšak len 4% študentov, ktorých otec nepracuje z dôvodu invalidity, staroby alebo z inej príčiny (pozri tab.

č. 10). Medzi záťažou na rozpočet a zamestnaním matky sme zistili podobné výsledky. Znamená to, že v rodinách, kde otec, resp. matka pracuje ako podnikateľ(ka), je rozpočet zaťažený v porovnaní s ostatnými rodinami najmenej, čo je pravdepodobne podmienené ich priaznivou finančnou situáciou.

Tabuľka č. 10 Zátťaž štúdia na rozpočet rodiny vo vzťahu k zamestnaniu otca (%)

zamestnanie otca	veľmi veľká záťaž	značná záťaž	nie veľká záťaž	neovplyvňuje rozpočet rodiny
je zamestnancom v podniku/vo firme	22	58	17	3
je podnikateľom	8	55	29	8
je v súčasnosti nezamestnaný	25	57	16	2
nepracuje z dôvodu invalidity, staroby apod.	35	56	4	4
iné (najčastejšie uvádzané zamestnanec štátnej správy, učiteľ, lekár, príp. umelec)	23	52	20	5

Zistili sme štatisticky významný rozdiel medzi záťažou štúdia na rodinný rozpočet a počtom nezaopatrených detí.

Predpokladali sme, že keď je v rodine viac nezaopatrených detí, staršie študujúce deti sú prinútené vo väčšej miere postarať sa o svoje potreby vlastnou prácou. Tento predpoklad sa ďalším spracovaním výsledkov nepotvrdil, pretože sme nezistili štatisticky významný rozdiel

medzi rozsahom práce popri štúdiu alebo sumou zarobených peňazí za prácu a počtom nezaopatrených detí v rodine.

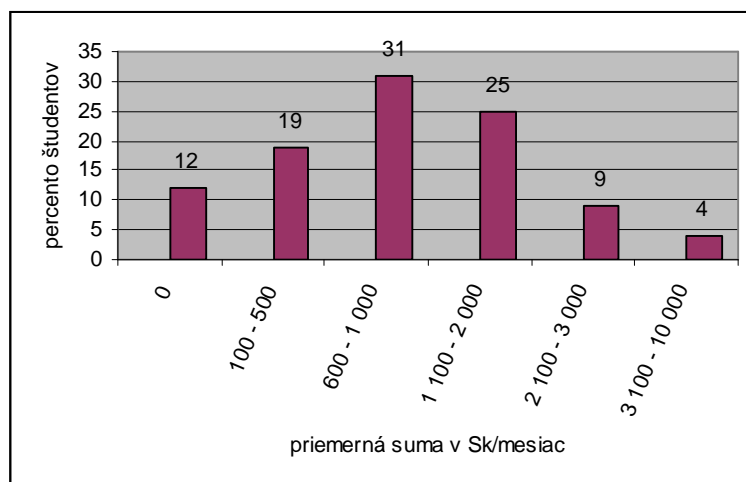
Ukázalo sa, že záťaž rodinného rozpočtu je ovplyvnená tým, kde študenti počas školského roka bývajú. Až štvrtina študentov, bývajúcich mimo domácnosti rodičov uviedla, že štúdium spôsobuje ich rodine veľmi veľkú finančnú záťaž. Naproti tomu túto záťaž ako nevelkú hodnotí až 27% študentov, bývajúcich u rodičov, avšak len 16% študentov, ktorí bývajú mimo domácnosti rodičov (pozri tab.č.11).

Tabuľka č. 11 Záťaž štúdia na rozpočet rodiny vo vzťahu k tomu, kde študenti počas školského roka (%)

ubytovanie	veľmi veľká záťaž	značná záťaž	nie veľká záťaž	neovplyvňuje rozpočet rodiny
u rodičov	11	54	27	8
mimo domácnosti rodičov	25	57	16	3

Nasledujúci graf podáva všeobecný súhrnný prehľad o tom, akú sumu študentom rodičia poskytujú **vo forme naturálií**, teda stravy, oblečenia, prípadne iných potrieb.

Graf č. 3 Suma, akou rodičia podporujú študentov vo forme naturálií

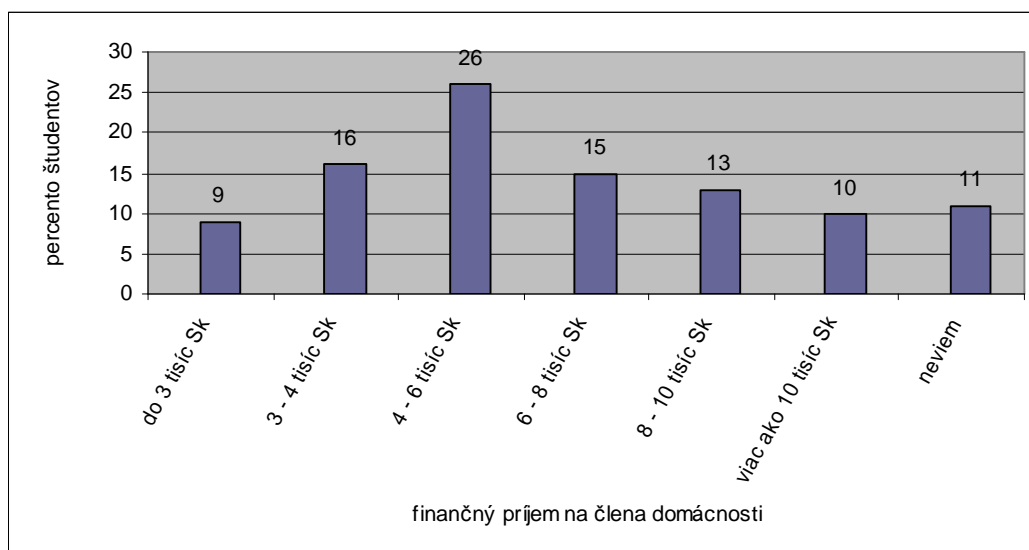
Študenti, **bývajúci** počas školského roka **u rodičov**, dostávajú v tejto forme priemerne **1 880 Sk/mesiac**. Táto suma dosiahla u študentov, **bývajúcich mimo domácnosť rodičov**, priemernú hodnotu **1110 Sk/mesiac**, teda priemerne o 770 Sk menej ako u študentov prvej skupiny, čo je logické, pretože kým mladí ľudia bývajú v spoločnej domácnosti s rodičmi, môžu niektoré výhody z toho plynúce užívať nepretržite v porovnaní so svojimi rovesníkmi, bývajúcimi mimo domácnosti rodičov, ktorí si donášajú potraviny, príp. oblečenie od rodičov podľa toho, ako často cestujú domov. Tieto výsledky sú v súlade s hodnotami v tab. č. 12, ktorá dokumentuje rozdiely medzi veľkosťou podpory v naturáliách pre spomínané skupiny študentov. Spomedzi študentov, bývajúcich doma, až 56% uviedlo, že dostáva od rodičov v tejto nepriamej forme 100 – 1000 Sk. Zaujímavé je porovnanie : viac ako 2 000 Sk dostáva v tejto forme celkom 29% študentov, bývajúcich u rodičov, avšak len 9% študentov, bývajúcich na internáte, v podnájme, príp. inde.

Tabuľka č. 12 Podpora študentov od rodičov vo forme naturálií vo vzťahu k tomu, kde študenti bývajú (%)

ubytovanie	0 Sk	100 – 1000 Sk	1100 – 2000 Sk	2100 – 3000 Sk	viac ako 3 000 Sk
s rodičmi	12	33	26	17	12
mimo domácnosť rodičov	11	56	24	7	2

Študentov sme sa ďalej pýtali, aká je priemerná suma, pripadajúca na jedného člena rodiny na jeden mesiac. Zistili sme, že najviac rodín (približne štvrtina) patrí do pásma, kde na jedného člena pripadá suma 4 – 6 tisíc Sk.. Percento študentov, uvádzajúcich ostatné príjmové pásma, bolo v rozsahu 9 – 16%. Tieto výsledky však treba považovať za hrubé odhady, pretože študenti často nemusia mať presné informácie o finančnom príjme svojej rodiny, keďže týmito peniazmi disponujú ich rodičia. 11% študentov uviedlo, že táto suma im je neznáma (pozri graf č. 4).

Graf č. 4 Výška finančného príjmu na člena domácnosti na jeden mesiac

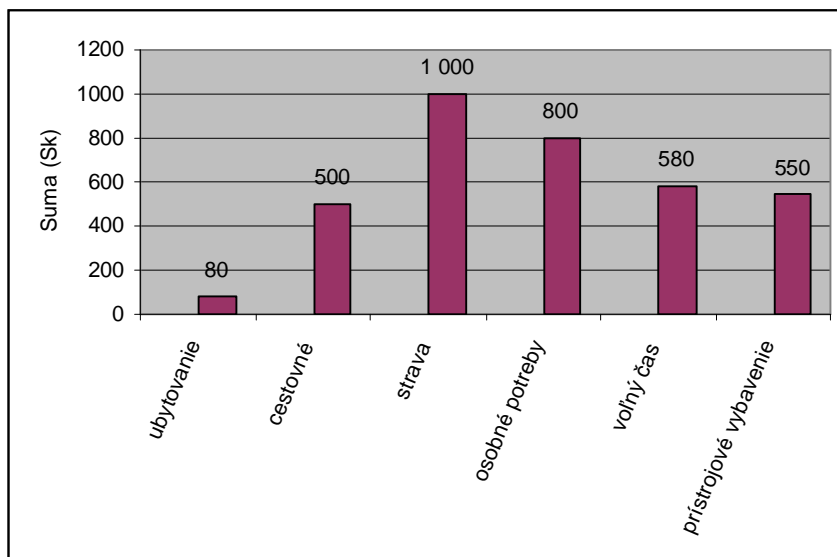
4.2.2. Výdavky

Jedným z najdôležitejších cieľov výskumu bolo zistiť, koľko peňazí študenti minú na svoje potreby. Zaujímali nás výdavky na nasledujúce položky: **ubytovanie, doprava, strava, osobné potreby, voľný čas, prístrojové vybavenie, študijnú literatúru a študijné pomôcky.**

V nasledujúcej časti uvádzame **priemerné hodnoty**, ktoré minú študenti na jednotlivé položky za **jeden mesiac**. Najväčšiu sumu peňazí minú študenti prirodzene **na stravu**, je to **1 500 Sk**, bývanie **na vysokoškolskom internáte** stojí **800 Sk**. Za ubytovanie na internáte, ktorý nepatrí vysokej škole, vysokoškolskí študenti zaplatia 1 000 Sk/mesiac. Bývanie **v podnájme** je prirodzene najdrahšie, poplatok je **1 300 Sk**. Na **cestovné** minú študenti mesačne priemerne **600 Sk**, na **veci osobnej spotreby** **700 Sk**, na **voľnočasové aktivity a prístrojové vybavenie** približne rovnakú sumu, konkrétne **500 Sk**.

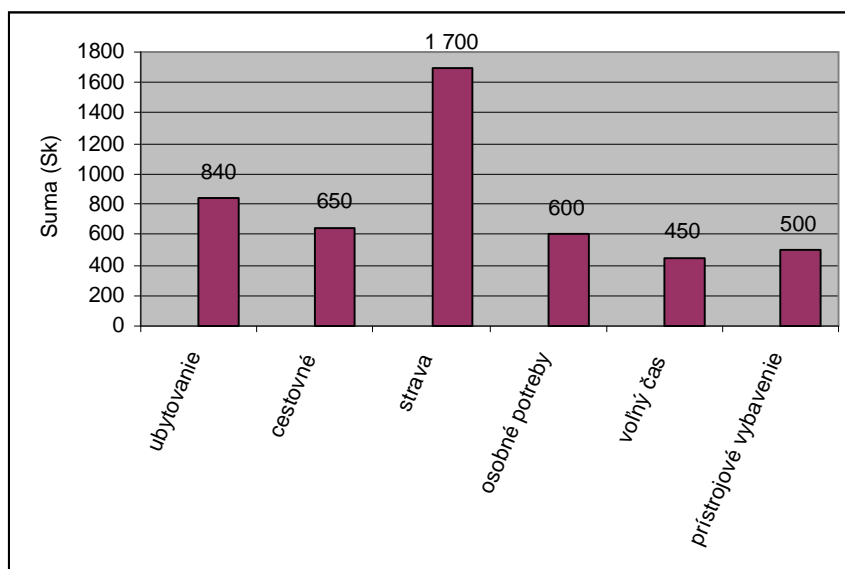
Graf č. 5 a graf č. 6 poskytujú informácie o výdavkoch, ktoré minú študenti, **bývajúci u rodičov a mimo domácnosti rodičov.**

Graf č. 5 Priemerné výdavky študentov bývajúcich u rodičov na jednotlivé položky za jeden mesiac

Študenti, bývajúci u rodičov minú na uvedené položky celkom približne **3 500 Sk/mesiac**.

Graf č. 6 Priemerné výdavky študentov bývajúcich mimo domácností rodičov za jeden mesiac

Študenti, bývajúci mimo domácností rodičov, minú na uvedené položky celkom približne **4 800 Sk/mesiac**.

Zisťovali sme, či existuje rozdiel medzi tým, akú sumu minú na jednotlivé položky muži a ženy. Významný rozdiel sme zistili len medzi tým, koľko peňazí minú na veci osobnej potreby. Kým priemerná hodnota, ktorú minú mesačne na osobné potreby muži, je 570 Sk, u

žien je to až priemerne 800 Sk. Súvisí to pravdepodobne s rozdielnymi záujmami a nákupom vecí osobnej spotreby.

Keďže zháňanie **študijnej literatúry** je často späté so začiatkom semestra, pýtali sme sa, koľko študenti minú na túto položku sumárne **za jeden semester**. Zistili sme, že táto hodnota je priemerne **1 600 Sk**. Podľa výsledkov prieskumu minú študenti, **bývajúci mimo domácnosti rodičov** priemerne **1 600 Sk** a študenti, **bývajúci u rodičov** priemerne **1 540 Sk**.

Jednoznačne najviac výdavkov na študijnú literatúru a študijné pomôcky uviedli študenti fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva (približne 4,5 tisíc Sk/semester) a potom študenti Filmovej a televíznej fakulty VŠMU (približne 4 tisíc Sk/semester). Táto finančná náročnosť nie je pravdepodobne ovplyvnená v prvom rade študijnou literatúrou, ale drahými pomôckami, ktoré sú nevyhnutné pri štúdiu umeleckých odborov a architektúry. Podľa výsledkov prieskumu sa zdá, že finančne najmenej náročné je štúdium na Fakulte elektrotechniky a informatiky TU Košice a Fakulte matematiky, fyziky a informatiky UK. Študenti týchto fakúlt uvádzali, že minú na študijnú literatúru za jeden semester približne 500 až 550 Sk (pozri tab.č.13).

Tabuľka č. 13 Výdavky za študijnú literatúru a študijné pomôcky za semester na vybraných fakultách (v Sk)

Fakulta	aritmetický priemer	modus
Elektrotechnická fakulta ŽU	880	1000
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	890	*
Fakulta elektrotechniky a informatiky STU	1280	500
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	520	500
Fakulta environmentálnej a výrobnéj techniky TU Z	950	1000
Fakulta prírodných vied ŽU	820	500
Fakulta verejnej správy UPJŠ	2240	*
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU	4470	*
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TTU	1380	*
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	560	1000
Fakulta mechatroniky TnUAD	1180	1000
Filmová a televízna fakulta VŠMU	3900	1000
Filozofická fakulta PU	1420	1000
Filozofická fakulta UK	1700	1000
Filozofická fakulta UKF	1630	1000
Lekárska fakulta UK	1990	2500
Národohospodárska fakulta EU	1760	3000
Obchodná fakulta EU	1370	1000
Právnická fakulta UK	2220	2000
Prírodovedecká fakulta UK	1070	1000
Stavebná fakulta STU	1430	1000
Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach	1270	1000

Vysvetlivky: * - vo výstupoch štatistického spracovania výsledkov sa hodnota neobjavila

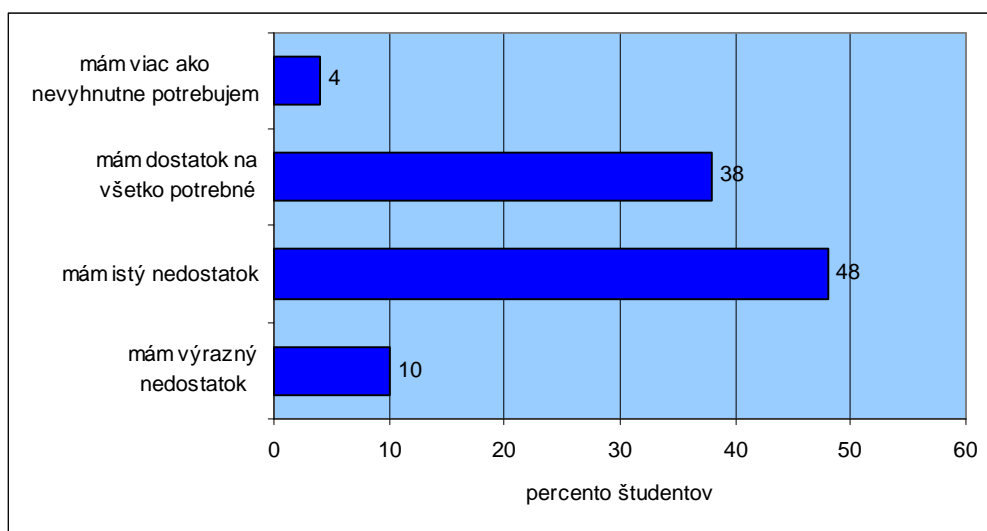
Celkovo najviac peňazí minú bratislavskí študenti – priemerne **5,5 tisíc Sk** za mesiac, v ostatných univerzitných mestách, ktoré boli súčasťou výskumnej vzorky, minú študenti mesačne celkovú sumu v rozmedzí **3,5 až 5 tisíc Sk** (detailné informácie sú v tab. č. 14).

Tabuľka č. 14 Celková suma, ktorú študenti minú za jeden mesiac v závislosti od mesta, kde študujú

Mesto	priemerná suma (v Sk)
Bratislava	5 500
Trnava	4 380
Nitra	5 140
Trenčín	3 680
Žilina	4 370
Banská Bystrica	4 730
Zvolen	4 720
Prešov	4 170
Košice	4 180

Zaujímalo nás, ako študenti hodnotia svoju finančnú situáciu z hľadiska uspokojovania svojich potrieb. Približne polovica respondentov (48%) si myslí, že má istý nedostatok. Viac ako tretina opýtaných zhodnotila svoju finančnú situáciu pozitívne a uviedla, že má dostatok na všetko potrebné (38%) (pozri graf č. 7). Jedna desatina študentov uviedla, že má výrazný nedostatok, čo môže byť veľmi pravdepodobne dôsledkom ich skutočne nepriaznivej ekonomickej situácie alebo sa venujú finančne veľmi náročným aktivitám, prípadne ich nároky môžu byť príliš vysoké a preto ich možno zo študentského príjmu len ťažko uspokojiť. Medzi tým, ako vnímajú uspokojenie svojich potrieb muži a ženy, sme nezistili žiadny významný rozdiel.

Graf č. 7 Miera naplnenia potrieb študentov (%)

Z výsledkov výskumu ďalej vyplýva, že 16% respondentov poberá štipendium, pričom v prevažnej väčšine prípadov (93%) sa jedná o sociálne štipendium a 8% opýtaných študentov si vzalo študentskú pôžičku.

4.3. Bývanie a stravovanie

Veľmi dôležitým faktorom, ktorý významne ovplyvňuje mnohé ďalšie aspekty sociálno-ekonomickej situácie študentov, je to, či bývajú cez školský rok s rodičmi alebo mimo domácnosti rodičov. Percentuálny podiel týchto dvoch skupín študentov bol v

rozhodujúcej miere určený vopred zvolenými kvótami pre obidve skupiny študentov, avšak presnú charakteristiku súboru z hľadiska bývania ilustruje tab. č. 16.

Tabuľka č. 16 Rozdelenie študentov podľa toho, kde počas školského roka bývajú

	percento študentov
u rodičov	31
na vysokoškolskom internáte	59
na internáte, ktorý nepatrí VŠ	4
v podnájme	5
inde	1
spolu	100

Miesto trvalého bydliska uviedlo 85% opýtaných študentov. Spomedzi týchto študuje v mieste svojho trvalého bydliska 26% a do školy denne dochádza približne 6% študentov.

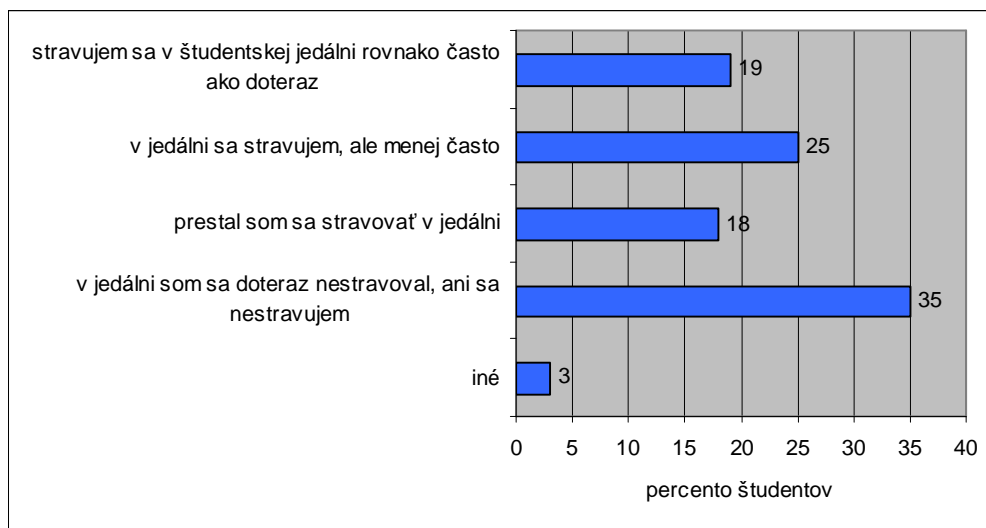
Študentov sme sa pýtali, kde sa obvykle počas školského roka stravujú. Najviac študentov si obstaráva raňajky, obedy a večere prevažne individuálne, avšak približne tretina študentov obeduje najčastejšie v študentskej jedálni. Zistené hodnoty sú znázornené v tab. č. 17.

Tabuľka č. 17 Rozdelenie študentov podľa toho, kde sa stravujú (%)

	tam, kde býva	v študentskej jedálni	v zariadeniach verejného stravovania	neuviedol/ neuviedla	spolu
raňajky	92	2	4	2	100
obed	45	37	17	0	100
večera	85	7	8	0	100

V jarnom období bola vo väčšine študentských jedální zvýšená cena obedov. Dotazníkom sme zistili, že približne jedna tretina opýtaných študentov sa v jedálni nestarovala ani v minulosti, ani v čase zberu dát pre predkladanú štúdiu. Celkom jedna štvrtina respondentov uviedla, že sa v jedálni stravuje po zdražení menej často a 18% študentov sa podľa ich vyjadrenia v jedálni stravovať prestalo, teda približne celkom 43% študentov reagovalo na zdrazenie menej častým, resp. úplným zrušením stravovania sa v jedálni. Len necelá pätina opýtaných študentov uviedla, že sa v jedálni stravuje rovnako často ako doteraz (pozri graf č. 8). Možno teda konštatovať všeobecný pokles využívania týchto zariadení na ich primárny účel, ktorým je zabezpečovanie teplej stravy študentom. Môže to súvisieť s tým, že hoci sa cena stravného lístka zvýšila, kvalita obedov zostala pravdepodobne na tej istej úrovni, čo mohlo spôsobiť zistenú reakciu zo strany študentov.

Graf č. 8 Reakcia študentov na zvýšenie ceny stravných lístkov

4.4. Práca popri štúdiu

Hlavnou pracovnou činnosťou študenta je študovať. Nie je však zriedkavé, že študenti popri štúdiu ešte aj pracujú. Veľa študentov pracuje kvôli potrebe získať peniaze na pokrytie časti svojich životných nákladov, ktoré sú v súčasnosti značne vysoké, no niektorí môžu pracovať kvôli finančne náročnejším záľubám, získaniu pracovných skúseností, rozvíjaniu svojich vedomostí a zručností, prípadne pobytu v zahraničí. Preto sme v dotazníku niekoľko otázok venovali práve tejto téme.

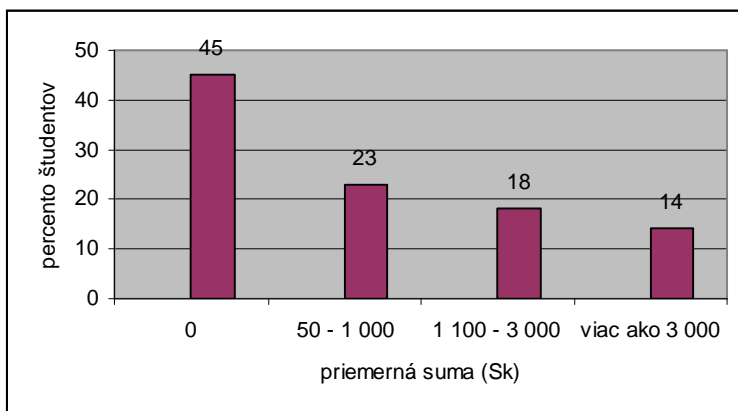
Zistili sme, že cez **školský rok pracuje 57%** študentov, z ktorých približne polovica pracuje nepravidelne (bližšie pozri tab.č.18). Cez prázdniny pracuje približne **72% študentov**, **26% študentov** uviedlo, že **pracuje iba cez prázdniny** a **17% študentov nepracuje vôbec**. Nezistili sme preukazný rozdiel medzi veľkosťou pracovného úväzku študentov druhého a štvrtého ročníka, druháci aj štvrtáci dávajú prednosť príležitostnej práci.

Tabuľka č. 18 Pracovný čas študentov

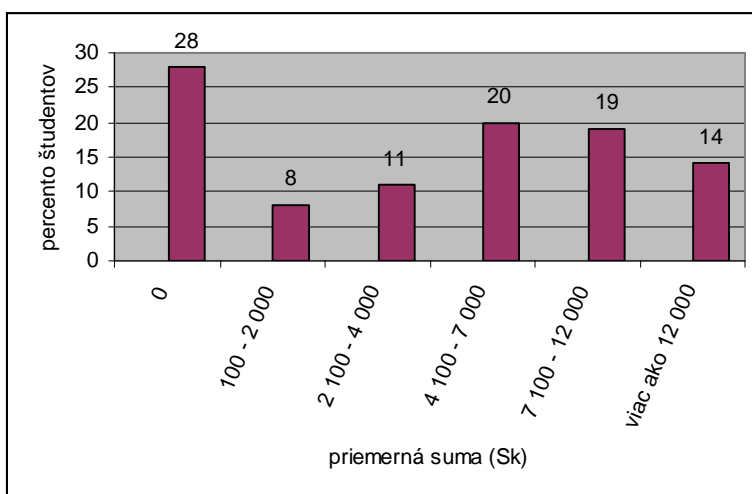
pracovný čas	percento študentov
viac ako	8
10 – 20 hod týždenne	11
menej ako 10 hod týždenne	8
nepravidelne	30
iba cez prázdniny 20 hod týždenne	26
nepracujem	17
spolu	100

V nasledujúcich dvoch tabuľkách uvádzame, koľko peňazí študenti zarobia počas školského roka (graf. č. 9) a počas prázdnin (graf. č. 10).

Graf č. 9 Mesačná suma zarobených peňazí cez školský rok

Graf č. 10 Mesačná suma zarobených peňazí cez prázdniny

Priemerná suma, ktorú zarobia študenti počas školského roka za jeden mesiac, je **2 580 Sk**. Počas prázdnin si zarobia za jeden mesiac priemerne **9 560 Sk**. Počas školského roka zarobia viac študenti, bývajúci u rodičov – priemerná hodnota je **3 810 Sk/mesiac**. Bývajúci na internáte alebo v podnájme zarobia cez školský rok mesačne takmer o dve tisícky menej - priemerne **2 030 Sk**. Cez prázdniny zase zarobia viac študenti, bývajúci mimo domácnosti rodičov, priemerná suma je **10 160 Sk/mesiac**. Študenti, bývajúci u rodičov, zarobia v spomínanom období za mesiac priemerne **8 470 Sk**. Zistili sme, že muži zarobia v priemere viac ako ženy. Týka sa to hlavne práce cez prázdniny (pozri tab. č. 19). Podľa štatistického spracovania výsledkov možno konštatovať, že tento rozdiel nesúvisí s tým, že by muži pracovali viac ako ženy. Môže to súvisieť s tým, že muži môžu vykonávať práce, ktoré sú po fyzickej stránke pre ženy príliš náročné a teda sú aj lepšie finančne ohodnotené. Skúmanú problematiku by však bolo potrebné detailnejšie preskúmať a len potom by bolo možné urobiť seriózný záver.

Tabuľka č. 19 Mesačný zárobok cez školský rok a cez prázdniny v závislosti od pohlavia

	muži	ženy
zárobok cez školský rok v Sk (aritmetický priemer)	2 990	2 120
zárobok cez prázdniny v Sk (aritmetický priemer)	11 100	7 760

Zistili sme rozdiely v zárobku študentov druhého a štvrtého ročníka, a to aj v sume, zarobenej cez školský rok aj cez prázdniny. Štvrtáci uvádzali približne o tisícku vyšší zárobok, a to rovnako za prácu cez školský rok ako aj cez prázdniny (pozri tab.č.20).

Tabuľka č. 20 Mesačný zárobok cez školský rok a cez prázdniny v závislosti od ročníka štúdia

	študenti druhého ročníka	študenti štvrtého ročníka
zárobok cez školský rok v Sk (aritmetický priemer)	1 990	3 060
zárobok cez prázdniny v Sk (aritmetický priemer)	8 720	10 050

Situácia s možnosťou práce popri štúdiu je v jednotlivých regiónoch Slovenska rôzna. Z vyhodnotenia výsledkov jasne vyplýva, že počas školského roka spomedzi všetkých študentov pracuje najväčšia časť mladých ľudí, ktorí študujú v Bratislave (73%). Naproti tomu spomedzi trnavských a prešovských študentov pracuje cez školský rok len približne menej ako jedna tretina. Porovnajúc situáciu v jednotlivých univerzitných mestách iba cez prázdniny pracuje najväčšie percento mladých ľudí, študujúcich v Banskej Bystrici a Trenčíne (47% a 44%). Viac ako polovica zvolenských študentov nepracuje vôbec (pozri tab. č. 21).

Tabuľka č. 21 Podiel študentov jednotlivých univerzitných miest, ktorí popri štúdiu pracujú (%)

Mesto	pracujem cez školský rok	pracujem iba cez prázdniny	nepracujem
Bratislava	73	16	11
Trnava	21	42	37
Nitra	53	39	8
Trenčín	53	44	3
Žilina	51	21	28
Banská Bystrica	41	47	12
Zvolen	40	6	54
Prešov	29	38	33
Košice	36	38	26

Takisto nás zaujímalo, či sa líši podiel pracujúcich študentov jednotlivých fakúlt. Medzi týmito ukazovateľmi sme zistili štatisticky významný rozdiel. Výsledky, zhrnuté do tab. č. 22, potvrdzujú zistenie, dokumentované predchádzajúcou tabuľkou, avšak poskytujú ešte detailnejší obraz. Najvyšší podiel študentov, ktorí cez školský rok súbežne pracujú, študuje na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky UK, Prírodovedeckej fakulte UK, Stavebnej fakulty STU a Filmovej a televíznej fakulty VŠMU (86%, 85% a 84% a 82%). Viac ako polovica študentov Fakulty agrobiológie a potravinových zdrojov SPU pracuje iba cez prázdniny. Jednoznačne najväčšie percento študentov, ktorí nepracujú vôbec, teda ani cez prázdniny, študuje na Fakulte environmentálnej a výrobnéj techniky TU vo Zvolene (56%).

Tabuľka č. 22 Podiel študentov jednotlivých fakúlt, pracujúcich cez školský rok a cez prázdniny (%)

Fakulta	pracujem cez školský rok	pracujem iba cez prázdniny	nepracujem
Elektrotechnická fakulta ŽU	61	17	22
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	36	56	8
Fakulta elektrotechniky a informatiky STU	75	17	8
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	29	38	33
Fakulta environmentálnej a výrobnjej techniky TU Z	38	6	56
Fakulta prírodných vied ŽU	42	25	33
Fakulta verejnej správy UPJŠ	33	36	31
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU	64	30	6
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TTU	21	42	37
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	86	6	8
Fakulta mechatroniky TnUAD	53	44	3
Filmová a televízna fakulta VŠMU	82	6	12
Filozofická fakulta PU	29	38	33
Filozofická fakulta UK	67	14	19
Filozofická fakulta UKF	58	33	9
Lekárska fakulta UK	66	20	14
Národohospodárska fakulta EU	64	25	11
Obchodná fakulta EU	68	26	6
Právnická fakulta UK	58	28	14
Prírodovedecká fakulta UK	85	4	11
Stavebná fakulta STU	84	8	8
Univerzita veterinárskeho lekárstva	44	39	17

Nie je žiadnym prekvapením, že najvyšší zárobok za prácu cez školský rok uvádzali bratislavskí študenti – priemerne 4 500 Sk /mesiac. Ten je výrazne vyšší ako zárobok v ostatných mestách Slovenska (pozri tab. č. 23). Úplne najnižší zárobok uvádzali prešovskí študenti (priemerne 280 Sk mesačne). Prekvapujúce je, že cez prázdniny zarobia najviac mladí ľudia, študujúci v Trenčíne (priemerne 12 000 Sk/mesiac), potom študenti, študujúci v Bratislave - priemerne 11 190 Sk/mesiac. Najmenej zarobia cez prázdniny žilinskí študenti (priemerne 4 390 Sk).

Tabuľka č. 23 Priemerný mesačný zárobok študentov jednotlivých univerzitných miest cez školský rok a cez prázdniny

mesto	zárobok cez školský rok (Sk)	zárobok cez prázdniny (Sk)
Bratislava	4 500	11 190
Trnava	910	8 510
Nitra	1 750	11 070
Trenčín	890	12 000
Žilina	1 600	4 390
Banská Bystrica	820	10 290
Zvolen	1 100	5 190
Prešov	280	6 710
Košice	640	8 430

Zisťovali sme, ako sa líši zárobok študentov jednotlivých skupín študijných odborov (pozri tab. č. 24). Cez školský rok najviac zarobia študenti humanitných vied a umenia - priemerne 6 080 Sk/mesiac, najmenej študenti zdravotníctva a sociálnych služieb - priemerne 490 Sk/mesiac. Cez prázdniny zarobia najviac peňazí študenti sociálnych, ekonomických a právnych vied – priemerná mesačná suma je 14 190 Sk a následne študenti pôdohospodárskych a veterinárskych vied; priemerný mesačný zárobok je 13 870 Sk/mesiac. Vo všeobecnosti najmenší zárobok uvádzali študenti informatických vied a matematiky, čo je pomerne prekvapujúce, pretože práve informatici sú vo všeobecnosti za svoju prácu dobre

finančne ohodnotení, avšak spomedzi pracujúcich študentov informatiky z našej vzorky uviedlo, že vo svojom odbore pracuje len 17% a v príbuznom odbore 19% študentov, teda väčšina pracuje mimo študovaného odboru (hodnoty odvodené z údajov tab.č. 23).

Tabuľka č. 24 Priemerný mesačný zárobok študentov jednotlivých študijných odborov cez školský rok a cez prázdniny

skupina študijných odborov	zárobok cez školský rok (Sk)	zárobok cez prázdniny (Sk)
výchova a vzdelávanie	640	6 210
humanitné vedy a umenie	6 080	10 630
sociálne, ekonomické a právne vedy	4 840	14 190
prírodné vedy	1 210	4 820
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	2 680	7 740
pôdohospodárske a veterinárske vedy	2 180	13 870
zdravotníctvo a sociálne služby	490	6 780
informatické vedy, matematika	1 110	3 810

Spomedzi študentov, ktorí popri štúdiu súbežne pracujú, celkom tri štvrtiny uviedlo, že ich práca je mimo oblasť ich štúdia. Do tohoto počtu sú zahrnutí aj študenti, pracujúci iba cez prázdniny. Podiel študentov, ktorí pracujú v odbore, ktorý študujú alebo v príbuznom odbore, je približne rovnaký (12% a 13%).

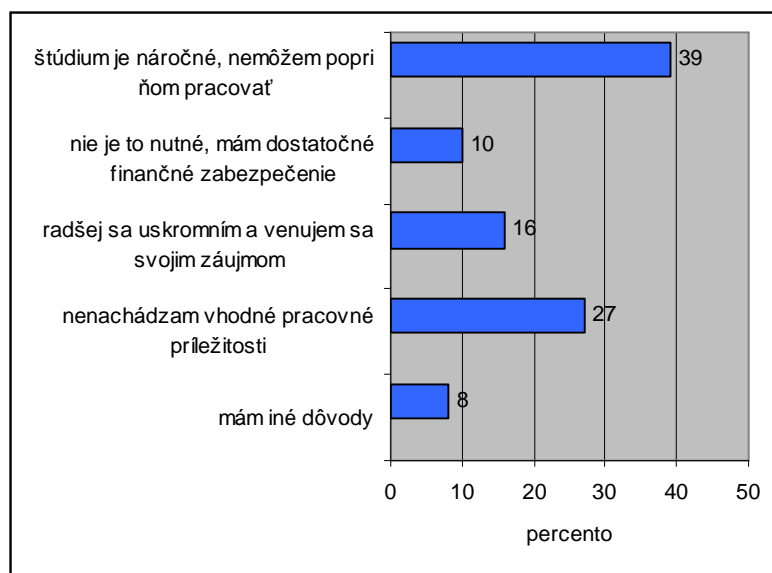
Najvyšší percentuálny podiel mladých ľudí, pracujúcich v odbore, ktorý študujú alebo v príbuznom odbore, tvoria študenti humanitných vied a umenia (spolu 37%), mimo oblasť štúdia pracuje najväčší podiel študentov zdravotníctva a sociálnych služieb (75%). Podrobnejšie informácie vykresľuje tab.č. 25.

Tabuľka č. 25 Oblasť práce popri štúdiu vo vzťahu k študovanému odboru (%)

skupina študijných odborov	práca v odbore, ktorý študujem	práca v príbuznom odbore	práca mimo oblasť môjho štúdia	nepracujem
výchova a vzdelávanie	9	7	67	17
humanitné vedy a umenie	18	19	43	21
sociálne, ekonomické a právne vedy	9	11	62	18
prírodné vedy	8	4	64	24
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	9	15	54	22
pôdohospodárske a veterinárske vedy	9	10	67	14
zdravotníctvo a sociálne služby	0	4	75	21
informatické vedy, matematika	14	15	50	21

Nie všetci študenti popri štúdiu pracujú. Zaujímalo nás, aké faktory podmieňujú túto skutočnosť. Na túto otázku odpovedalo celkom 77% respondentov, teda aj časť tých, ktorí popri štúdiu pracujú (pozri graf č.11). 39% študentov uviedlo, že nepracuje kvôli náročnosti štúdia, až 27% respondentov nenachádza vhodné pracovné príležitosti a 16% študentov sa vo voľnom čase radšej venuje svojim záľubám. Iné dôvody uviedlo 8% študentov : najčastejšie to boli časovo náročný rozvrh, venovanie sa iným aktivitám, nedostatočné finančné ohodnotenie práce, paralelné štúdium na dvoch vysokých školách.

Graf č. 11 Prečo študenti nepracujú (%)

4. 5. Súčasný systém sociálnej pomoci pre študentov

Súčasný systém sociálnej pomoci poskytuje študentom s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou priamu pomoc v dvoch hlavných formách, ktorými sú **sociálne štipendium** a **študentská pôžička**. Kritériom na udelenie **sociálneho štipendia** je príjem na jednu osobu okruhu spoločne posudzovaných osôb do 3 700 Sk/mesiac. Jednotlivé príjmové pásma, pri ktorých sa zakladá právny nárok na poberanie sociálneho štipendia, a takisto výška štipendia, sú znázornené v tab. č. 24 (Vyhláška č. 154/2002 Ministerstva školstva Slovenskej republiky).

Tabuľka č. 26 Finančný príjem na člena rodiny pre udelenie sociálneho štipendia

príjem na člena rodiny na jeden mesiac	štipendium mesačne
do 2 700 Sk	2 000 Sk
nad 2 700 Sk do 3 200 Sk	1 500 Sk
nad 3 200 Sk do 3 700 Sk	1 000 Sk

Súčasná situácia s poskytovaním štátneho sociálneho štipendia je znázornená v tab. č. 27. Možno konštatovať, že v sledovanom období vzrástol podiel poberateľov sociálneho štipendia spomedzi vysokoškolských študentov z 1% na 6%.

Tabuľka č. 27 Počet štipendistov a vyplatené dávky štátneho sociálneho štipendia

Rok	priemerný počet štipendistov	vyplatené štipendiá (v Sk)
1997/98	978	8 738 590
1998/99	795	8 049 608
1999/2000	877	7 426 180
2000/2001	1 844	24 052 559
2001/2002	5 225	80 857 350

Zdroj: Separáty štatistickej ročenky školstva SR 1998 – 2002, súhrnné tabuľky

Ďalšou formou finančnej pomoci pre študentov, ktorí sú v nepriaznivej finančnej situácii a spĺňajú stanovené kritériá, je **študentská pôžička**, ktorú udeľuje Študentský pôžičkový fond (ŠPF). Pre získanie prehľadu o reálnej situácii s poskytovaním pôžičky prostredníctvom ŠPF uvádzame nasledujúcu tabuľku:

Tabuľka č. 28 Poskytovanie študentských pôžičiek zo ŠPF

Rok	počet žiadateľov	počet uzavretých zmlúv	podiel uzavretých zmlúv (%)
1997/98	7544	5286	70
1998/99	7554	4960	66
1999/00	7452	4988	67
2000/01	5590	4926	88
2001/02	5026	4898	98
2002/03	5649	5064	90

Zdroj: informácie od Ing. L. Zburína, predsedu ŠPF

Napriek neustálemu zvyšovaniu celkového počtu vysokoškolských študentov počet žiadateľov o poskytnutie študentského úveru bol za roky 2000 až 2002 nižší ako tento počet za roky 1997 až 1999. Napriek tomu bol počet uzavretých zmlúv za celé sledované obdobie približne rovnaký, z čoho vyplýva, že percentuálny podiel uzavretých zmlúv sa zvýšil. Na základe celkového počtu študentov za jednotlivé roky a údajov tabuľky č. 33 možno konštatovať, že študentská pôžička bola poskytnutá v rokoch 1997 až 1999 približne 6% študentov a v rokoch 2000 a 2001 približne 5% študentov VŠ.

V najbližšom období vláda SR plánuje zaviesť platenie školného pre všetkých vysokoškolských študentov. Ak by k zavedeniu školného skutočne došlo, vzniká otázka, ako sa s touto situáciou vysporiadajú samotní študenti a ich rodičia.

Základom pre určenie výšky školného malo byť 10% z priemernej sumy, pripadajúcej na jedného študenta denného štúdia z celkového objemu bežných výdavkov, vyčlenených verejným vysokým školám v rámci schváleného rozpočtu v predchádzajúcom kalendárnom roku. Študent, ktorý neprekročil štandardnú dĺžku štúdia, by platil školné, ktorého ročná výška by bola v rozpätí od výšky základu až po jeho dvojnásobok (Návrh novely zákona o vysokých školách). Podľa pôvodného návrhu novely zákona o vysokých školách, vypracovaného ministerstvom školstva v jarných mesiacoch tohto kalendárneho roka, malo byť hlavným nástrojom pre pomoc študentom sociálne štipendium.

„Navrhnutý systém zabezpečuje tento cieľ tak, že hranicu príjmu na priznanie sociálneho štipendia nastavuje na súčet 1,2 násobku životného minima a maximálneho školného a výšku štipendia stanovuje tak, že súčet priemerného čistého príjmu pripadajúceho na študenta v rodine a sociálneho štipendia dosahuje aspoň uvedenú hranicu.“ (Návrh novely zákona o vysokých školách, Dôvodová správa)

Táto koncepcia poskytovania sociálnej pomoci však nebola schválená a podľa ministerstva financií by sa mal dať väčší dôraz na poskytovanie nízkoúročených pôžičiek, teda na kombinovaný systém pôžičiek aj štipendií. Nová koncepcia spolplatenia by mala byť vypracovaná a predložená vládne kabinetu do konca novembra tohto kalendárneho roka (*Poplatky za vysokoškolské štúdium sa odsúvajú*, Trend, 28.8.2003). Pripravuje sa takisto novela zákona o Študentskom pôžičkovom fonde, ktorou by sa zvýšila maximálna ročná výška študentského úveru a vyplácanie pôžičky by sa malo zmeniť z doterajšieho mesačného

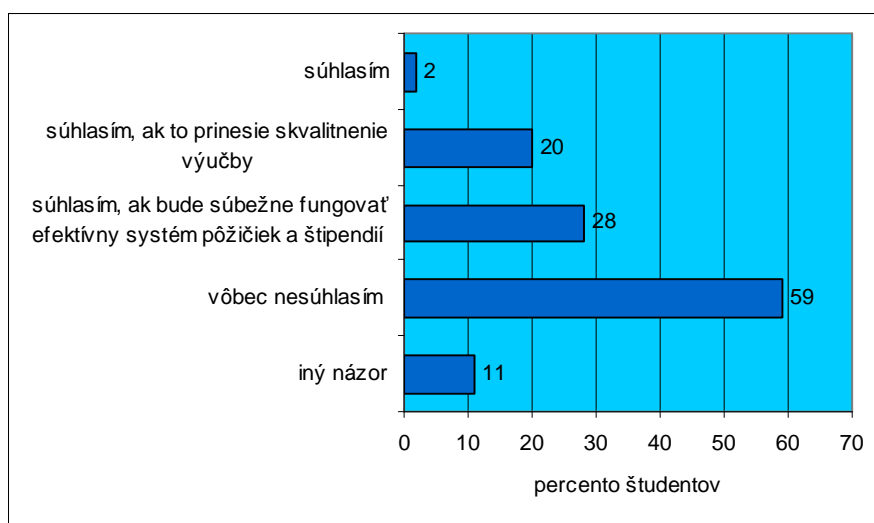
na vyplácanie v dvoch splátkach do roka. (Návrh novely zákona o vysokých školách, Dôvodová správa)

4. 6. Názory študentov na plánované zavedenie školného

V dotazníku sme sa študentov pýtali, aký majú názor na plánované zavedenie školného. Študenti mali zaujať stanovisko, či so zavedením školného súhlasia a odkiaľ plánujú čerpať financie na uhradenie školného, ak by k tejto závažnej zmene došlo. Mohli voliť maximálne 2 odpovede, preto celkový súčet percent za jednotlivé odpovede presahuje 100%, pričom jednou z možností bolo vyjadriť svoj vlastný názor.

Najväčšia časť študentov (celkom 59%) so zavedením školného vôbec nesúhlasí, približne 28% študentov súhlasí, ak bude súbežne fungovať efektívny systém pôžičiek a štipendií, 20% študentov uviedlo, že súhlasí, ak to prinesie skvalitnenie výučby (pozri graf č.12). 11% študentov uviedlo inú odpoveď; väčšina odpovedí prezrádza, že títo študenti výrazne nesúhlasia so zavedením poplatkov.

Graf č. 12 Súhlas, resp. nesúhlas študentov so zavedením školného

V nasledujúcej časti uvádzame konkrétne vyjadrenia študentov, ktorí využili možnosť vyjadriť svoj názor (s prípadnou nevyhnutnou štylistickou úpravou alebo skrátením ich výpovedí):

Súhlasné názory:

- súhlasím, ale musia zrušiť väčší poplatok za predĺženie štúdia
- súhlasím, ale len pre študentov, ktorí opakujú ročník
- súhlasím, avšak požadujem štipendiá, prístupné v oveľa väčšej miere a efektívite (najmä prospěchové a sociálne)
- súhlasím, ale až po vstupe do EÚ
- súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby, no zároveň nastane nevýhoda pre sociálne slabších študentov – študovanie bude iba výsadou „bohatých“
- súhlasím s platením po ukončení VŠ

- súhlasím s postupným zavádzaním poplatníka
- súhlasím, ak sa zlepšia podmienky pre štúdium
- súhlasím, ak to prinesie skvalitnenie výučby, avšak berte do úvahy, že štúdium 5-ročnej VŠ je finančne riadna záťaž pre priemernú slovenskú rodinu. Tak kto tam bude študovať ???

Nesúhlasné názory:

- zavedením poplatkov nedôjde k skvalitneniu, je potrebné dať študentom možnosť vyjadriť svoj názor, pracovať a zvýhodniť zamestnávateľa študenta
- projekt zavedenia poplatkov je zlý a nepremyslený
- ku skvalitneniu štúdia poplatkami určite nedôjde
- naša spoločnosť na to nie je pripravená. Chce to zmeniť prístup k študentom, aby finančné problémy neovplyvňovali aj tak náročné štúdium
- nesúhlasím kvôli nízkej kvalite výučby na školách
- nesúhlasím, lebo keď si sám zarábam, štúdium je veľmi náročné a nie je možné viac pracovať a ešte študovať
- som radikálne proti plateniu školného
- Slovensko nie je pripravené na platenie školného
- nesúhlasím, lebo systém nie je dostatočne prepracovaný, minie sa predpokladaným cieľom a následky u študentov budú skôr negatívne
- nesúhlasím, lebo mnohí si nebudú môcť dovoliť štúdium na VŠ
- ceny sú už aj tak vysoké
- v dnešnej ekonomickej situácii na Slovensku nesúhlasím
- nesúhlasím s príliš vysokou navrhovanou sumou ako aj s tým, že po 5 rokoch štúdia sa základný poplatok môže zvýšiť až 5-krát, čo popiera fungovanie kreditového systému tak, ako funguje v krajinách EÚ a zároveň, že napr. na VŠMU sú prednostne prijímaní študenti, ktorí už jednu VŠ absolvovali
- neverím, že školné prinesie skvalitnenie výučby a zavedenie efektívneho systému pôžičiek a štipendií a preto nesúhlasím
- k výraznému zlepšeniu nedôjde, iba sa zhorší situácia väčšiny študentov zo slabšie zabezpečených rodín
- finančná situácia, najmä v Košiciach, je dosť slabá, rodičia si už teraz nemôžu dovoliť zabezpečiť ma finančne a je to zaťažujúce popri dennej forme štúdia riešiť finančné problémy
- absolútne nesúhlasím
- nesúhlasím, finančná situácia na Slovensku na to ešte nie je pripravená
- totálne nesúhlasím, moja mama nemôže kvôli tomu spávať
- sociálne nespravodlivé a dlhodobo krátkozraké
- aj keď sa bude platiť, na školách sa nič nezmení, žiadne skvalitnenie
- kto to má uniesť, to neustále zvyšovanie nákladov
- nesúhlasím, najskôr by sa mali urobiť opatrenia, ktoré by zabezpečili, že peniaze študentov pôjdu naozaj na skvalitnenie výučby. Teraz to tak myslím určite nebude
- nesúhlasím, pretože ani štipendiá nepomôžu pokryť výdavky
- budú študovať deti bohatých rodičov
- nie každý si to môže dovoliť
- nesúhlasím – skvalitnenie výučby to v žiadnom prípade neprinesie
- nesúhlasím, lebo peniaze školám neostanú
- dobrí študenti odídu do iných krajín

- mnohým nepriznajú štipendium a zaťaží to rodinný rozpočet
- nesúhlasím, lebo škola bude iba pre bohatých alebo chudobných (sociálne) a čo stredná vrstva ???
- myslím si, že navrhované riešenia nevyhovujú
- veľa ľuďom to sťaží život
- spoplatnenie sa dotkne hlavne strednej vrstvy, nakoniec budú študovať len tí, ktorí majú dostatok financií. Nesúhlasím.

Konkrétne návrhy:

- potreba zníženia cien študijnej literatúry
- musia byť vytvorené podmienky pre prácu študentov
- malo sa to zaviesť až po zlepšení ekonomickej situácie na Slovensku
- navrhujem odpisovanie/strhávanie poplatku z daní rodiča
- spoplatniť by sa malo iba externé štúdium
- platiť sa bude skôr či neskôr aj tak. Školné by sa malo platiť tak, aby to zvládli aj slabšie platené rodiny, hlavne v období prechodu ekonomiky pri vstupe do EÚ

Zistili sme, že s platením školného vôbec nesúhlasí významne viac študentov, ktorí pochádzajú z rodín, kde na jedného člena pripadá do 4 tisíc Sk na mesiac, najmä v porovnaní so študentami, ktorí majú príjem na člena viac ako 10 tisíc Sk (pozri tab.č. 29).

Tabuľka č. 29 Nesúhlas študentov so zavedením školného v závislosti od finančného príjmu domácnosti (%)

Príjem na člena domácnosti na mesiac	nezvolili voľbu vôbec nesúhlasím	zvolili voľbu vôbec nesúhlasím
do 3 tisíc Sk	32	68
3 – 4 tisíc Sk	23	77
4 – 6 tisíc Sk	45	55
6 – 8 tisíc Sk	41	59
8 – 10 tisíc Sk	46	54
viac ako 10 tisíc Sk	69	31
neviem	31	69

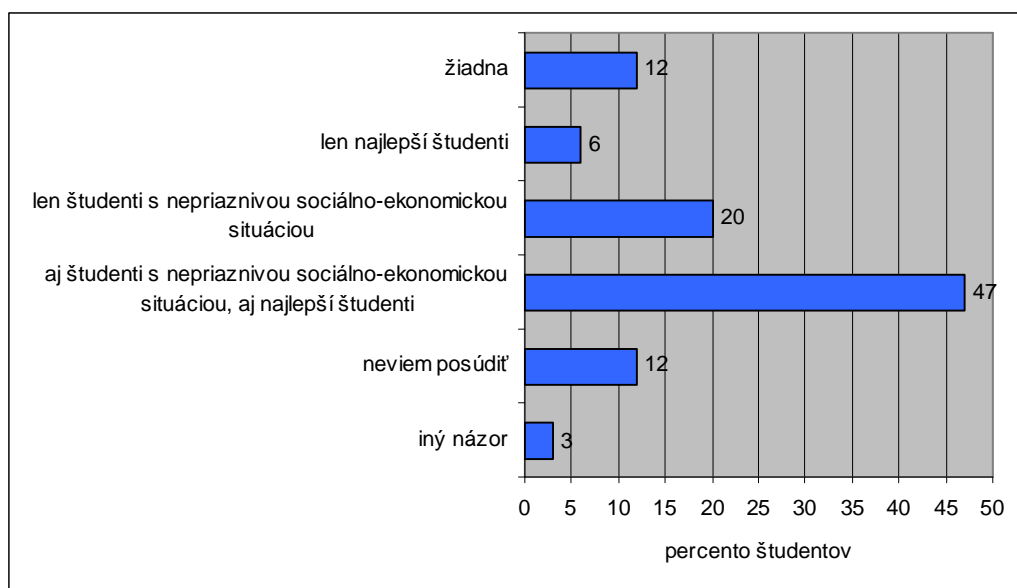
Zaujímalo nás, akým spôsobom budú študenti pravdepodobne získavať financie potrebné na úhradu školného. Študenti mohli voľiť celkovo z ôsmich možností najviac tri (súčet percent za všetky voľby teda opäť prekračuje 100%). Približne tri štvrtiny študentov uviedlo, že počíta s finančnou podporou od rodičov (77%) (pozri tab. č. 30). Toto zistenie indikuje, že ak by k zavedeniu poplatkov skutočne prišlo, väčšina študentov predpokladá, že rodičia by im pri platení školného pomáhali. To v istej miere odráža presvedčenie mladých ľudí o ochote a starostlivosti svojich rodičov voči ich potrebám, čo možno hodnotiť v súčasnej zložitej ekonomickej situácii vysoko pozitívne. 55% študentov počíta s tým, že peniaze získa vlastnou prácou popri štúdiu. Približne štvrtina študentov predpokladá, že sa asi bude musieť uskromniť v niektorých výdavkoch. 12% študentov využilo možnosť uviesť inú odpoveď. Najčastejšie uvádzali ako východisko získania financií na školu prácu v lete, študentskú pôžičku, sociálne štipendium, finančnú pomoc od rodiny. Traja študenti uviedli, že pôjdu študovať do inej krajiny, z toho dvaja do Českej republiky.

Tabuľka č. 30 Predpokladaný zdroj financovania školného (%)

od rodičov	77
z vlastnej práce popri štúdiu	55
asi budem musieť prerušiť štúdium a pracovať	9
asi sa budem musieť uskromniť v niektorých výdavkoch	27
asi budem musieť zanechať štúdium	5
iné	12
neviem posúdiť	3

Študentov sme sa pýtali, či by podľa ich názoru mala byť pri určovaní výšky školného zvýhodnená nejaká skupina študentov. Najväčšia časť študentov (47%) odpovedala, že mali by byť zvýhodnení aj študenti s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou, aj najlepší študenti. Druhou najväčšou skupinou boli študenti, ktorí by navrhli uľahčiť platenie len študentom s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou. 12% opýtaných by nezvýhodnilo nikoho (pozri graf č.13).

Graf č. 13 Ktorá skupina študentov by mala byť zvýhodnená pri platení školného (%)

Skúmali sme, či existuje štatisticky významná závislosť medzi názorom na otázku, či by mala byť zvýhodnená nejaká skupina študentov pri určovaní výšky školného a vzdelaním alebo zamestnaním rodičov, prípadne mesačným finančným príjmom na člena domácnosti, a teda zárobkom rodičov. Medzi sledovanými znakmi sme však nezistili žiadny signifikantný rozdiel.

4.7. Plány študentov z hľadiska ich profesijnej kariéry

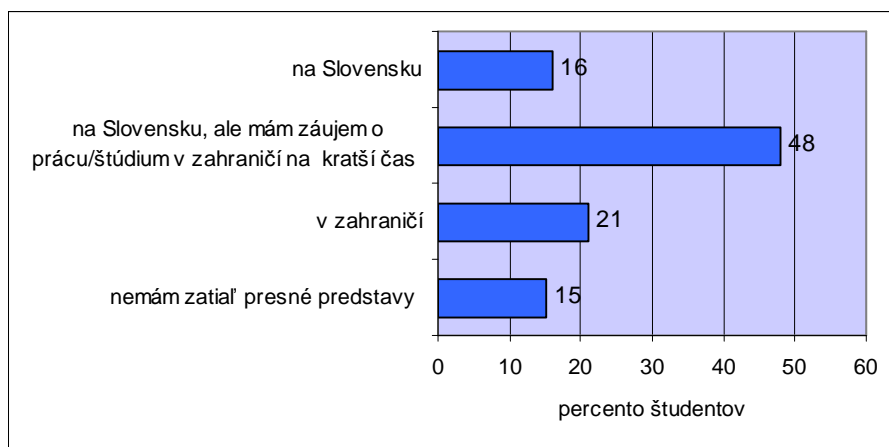
Jednou z dôležitých otázok, týkajúcich sa študentov, je plánovanie uplatnenia v práci a očakávanie naplnenia profesijných ambícií, ktoré sú dôležitými motivačnými faktormi vynakladať na štúdium primeranú snahu s cieľom byť v štúdiu úspešný.

V dnešnej neľahkej ekonomickej situácii na Slovensku mnohí ambiciózni a šikovní mladí ľudia pomyšľajú na to, že sa po absolvovaní štúdia na vysokej škole pokúsia nájsť

prácu v zahraničí, či už na kratšiu alebo dlhšiu dobu, prípadne na trvalo. Dôvodmi môže byť túžba nadobudnúť pracovné skúsenosti v zahraničí, ktoré môžu byť veľmi cenné, priaznivejšie pracovné podmienky alebo lepšie finančné ohodnotenie ich práce.

Študentov sme sa pýtali, kde by chceli po skončení štúdia pracovať, resp. ďalej študovať. Až 48% študentov uviedlo, že by chceli po skončení štúdia pracovať na Slovensku, ale majú záujem o prácu/štúdium v zahraničí na kratší čas. Tento plán možno hodnotiť určite pozitívne, pretože vzdelaný človek s dobrými odbornými skúsenosťami v práci v zahraničí môže byť pre našu krajinu cennou pracovnou silou. Nevedno však, koľkí by sa po dobrej skúsenosti s prácou v zahraničí chceli na Slovensko skutočne vrátiť. 21% študentov by chcelo pracovať v zahraničí. Len 16% študentov plánuje pracovať jednoznačne na Slovensku (pozri graf č.14).

Graf č. 14 Záujem študentov pracovať na Slovensku resp. v zahraničí

Z odpovedí študentov teda vyplýva, že približne 70% opýtaných študentov plánuje aspoň nejaký časový úsek svojho života pracovať v zahraničí. Tento podiel študentov sa po plánovanom vstupe Slovenska do EÚ môže vplyvom uľahčenej pracovnej mobility ešte zväčšiť.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame percentuálne hodnoty, ktoré odzrkadľujú záujem študentov jednotlivých skupín študijných odborov pracovať po skončení štúdia na Slovensku, resp. v zahraničí.

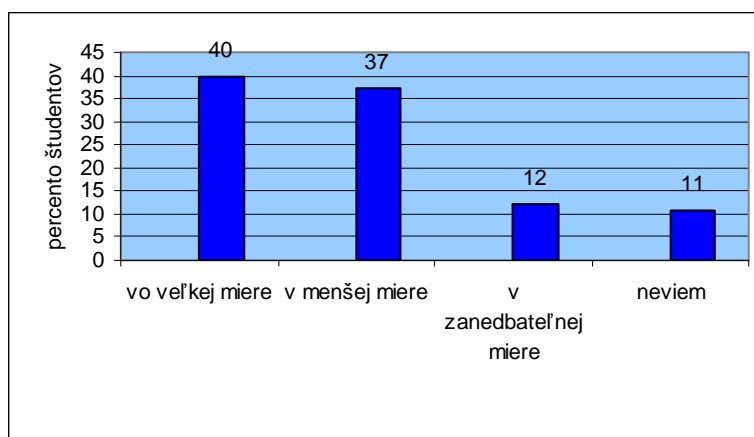
Tabuľka č. 31 Záujem študentov pracovať na Slovensku, resp. v zahraničí vo vzťahu k študovanému odboru (%)

skupina študijných odborov	na Slovensku	na Slovensku, ale mám záujem o prácu v zahraničí na kratší čas	v zahraničí	nemám zatiaľ presné predstavy
výchova a vzdelávanie	20	48	21	11
humanitné vedy a umenie	14	33	27	26
sociálne, ekonomické a právne vedy	15	55	17	13
prírodné vedy	14	51	21	14
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	17	46	24	13
pôdohospodárske a veterinárske vedy	14	48	24	14
zdravotníctvo a sociálne služby	21	43	17	19
informatické vedy, matematika	15	42	20	23

Nezistili sme žiadny významný rozdiel medzi tým, kde chcú opýtaní študenti po skončení štúdia pracovať a vzdelaním alebo zamestnaním otca, resp. matky.

Približne tri štvrtiny vysokoškolských študentov očakáva, že absolvovanie štúdia im pomôže v budúcnosti vo veľkej či menšej miere dosiahnuť dobré spoločenské postavenie, čo je potešiteľné, pretože to prezrádza pozitívne hodnotenie kvality vysokoškolského štúdia v našej krajine, príp. schopnosti dobre sa uplatniť. Odpovede ilustruje graf č.14.

Graf č. 14 Vnímanie prestíže absolvovania vysokoškolského štúdia

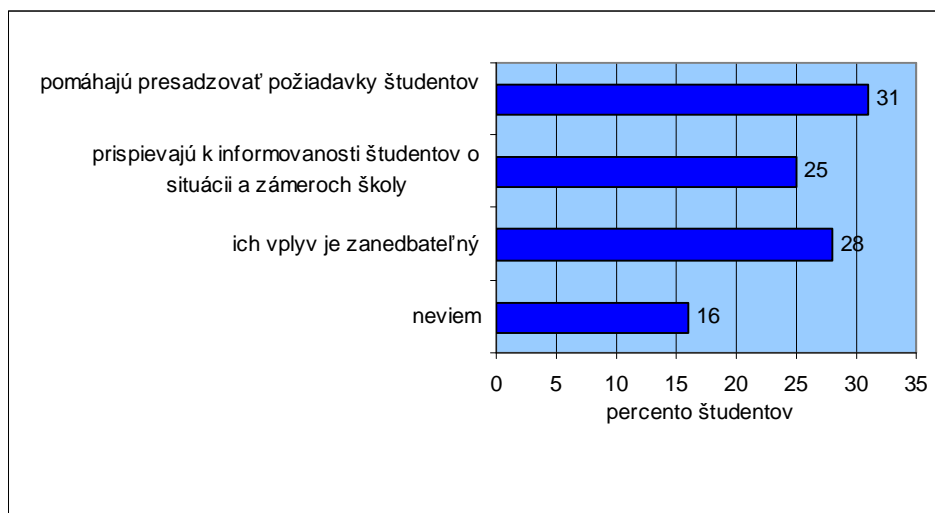
Medzi názorom na otázku, do akej miery môže absolvovanie vysokoškolského štúdia mladým ľuďom pomôcť pri dosiahnutí dobrého spoločenského uplatnenia v budúcnosti a vzdelaním alebo zamestnaním otca, resp. matky sme nezistili žiadny významný rozdiel.

4.8. Hodnotenie činnosti študentov v akademickom senáte vysokých škôl a v rámci Študentskej rady vysokých škôl (ŠRVŠ)

Sociálno-ekonomické postavenie študentov VŠ môže byť do istej, ak keď relatívne malej miery ovplyvnené činnosťou ich zástupcov v akademických orgánoch na fakultnej, resp. celoslovenskej úrovni. Dve otázky v dotazníku sme venovali zisteniu názorov respondentov, ako vnímajú činnosť študentov v akademických orgánoch vysokých škôl – v akademickom senáte študovanej fakulty a v rámci ŠRVŠ.

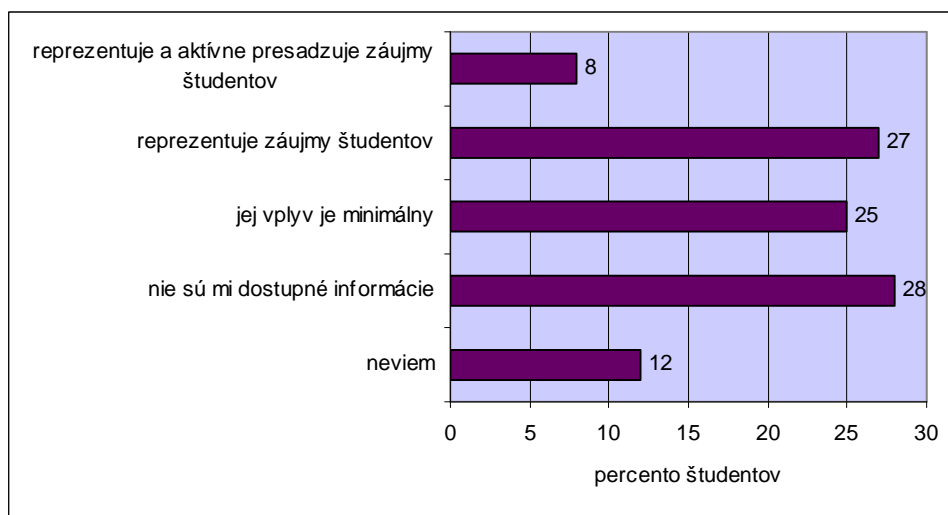
Takmer jedna tretina respondentov si myslí, že študenti v rámci akademického senátu pomáhajú presadzovať požiadavky študentov, čím vyjadrujú spokojnosť s plnením ich funkcie v tomto akademickom orgáne. Naproti tomu 28% študentov vníma ich vplyv ako zanedbateľný a jedna štvrtina spomedzi opýtaných uviedla, že prispievajú k informovanosti študentov o situácii a zámeroch školy, čím vyjadrili, že zástupcovia študentov v tomto akademickom orgáne sice plnia svoju úlohu, avšak presadzovanie požiadaviek študentov pravdepodobne nevnímajú ako ich silnú stránku. Tieto výsledky ilustruje graf č. 15.

Graf č. 15 Hodnotenie činnosti študentov v akademickom senáte vybraných fakúlt

Činnosť ŠRVŠ vnímajú študenti takisto rôzne: 28% uviedlo, že o ich vplyve na vývoj situácie na vysokých školách im nie sú dostupné informácie. 27% opýtaných študentov si myslí, že ŠRVŠ reprezentuje záujmy študentov a jedna štvrtina respondentov si myslí, že jej vplyv je minimálny (pozri graf č. 16).

Graf č. 16 Hodnotenie činnosti ŠRVŠ študentmi

Nasledujúca tabuľka prezentuje hodnotenie činnosti ŠRVŠ podľa študentov jednotlivých fakúlt.

Tabuľka č. 32 Názor na činnosť ŠRVŠ na vybraných fakultách

Fakulta	pozitívne hodnotenie)*	jej vplyv je minimálny	nie sú mi dostupné informácie, resp. neviem
Elektrotechnická fakulta ŽU	56	14	30
Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU	17	36	47
Fakulta elektrotechniky a informatiky STU	45	19	36
Fakulta elektrotechniky a informatiky TU K	16	17	67
Fakulta environmentálnej a výrobnjej techniky TU Z	35	24	41
Fakulta prírodných vied ŽU	38	30	32
Fakulta verejnej správy UPJŠ	58	20	22
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU	58	20	22
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TTU	37	21	42
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK	23	20	57
Fakulta mechatroniky TnUAD	22	25	53
Filmová a televízna fakulta VŠMU	21	15	64
Filozofická fakulta PU	50	21	29
Filozofická fakulta UK	20	47	33
Filozofická fakulta UKF	52	12	36
Lekárska fakulta UK	33	39	28
Národohospodárska fakulta EU	22	22	56
Obchodná fakulta EU	47	21	32
Právnická fakulta UK	16	31	53
Prírodovedecká fakulta UK	30	33	37
Stavebná fakulta STU	46	11	43
Univerzita veterinárskeho lekárstva	39	33	28

Vysvetlivky: * pozitívne hodnotenie – zahrnuté odpovede *reprezentuje a aktívne presadzuje záujmy študentov* a *reprezentuje záujmy študentov*

5 Diskusia

Na prijatie závažných rozhodnutí pre riadenie akejkoľvek oblasti, dotýkajúcej sa života jednotlivcov i celej spoločnosti, je potrebné získať relevantné informácie, vychádzajúce z empirického výskumu daného javu a následne so zreteľom na zistené fakty postupovať pri hľadaní riešení s cieľom skvalitniť fungovanie jednotlivých oblastí života spoločnosti. Sociálne postavenie študentov je jednou z týchto oblastí a zasluhuje si primeranú pozornosť.

V súčasnosti prebieha v našej krajine rozsiahla hospodárska transformácia, ktorej dôsledkom je takisto narastanie finančnej náročnosti štúdia na vysokej škole. Výsledky prieskumu o sociálnom postavení študentov VŠ z minulého roka (Thurzová a kol., 2002) a tohtoročného prieskumu tento fakt empiricky potvrdzujú.

5.1. Finančná podpora študentov ich rodičmi

Priemerná suma, ktorú dostávajú študenti **od svojich rodičov**, je **2 400 Sk mesačne**. Vo všeobecnosti najväčšiu finančnú čiastku dostávajú študenti, ktorých otec je podnikateľom, je to priemerne o 500 Sk viac ako dostávajú ostatní študenti. V priemere najväčšiu čiastku dostávajú študenti obidvoch testovaných fakúlt Ekonomickej univerzity v Bratislave (viac ako 3 tisíc Sk mesačne). Takisto sme zistili, že najväčšie percento rodín študentov Obchodnej fakulty EU (približne jedna tretina) má na jedného člena mesačne viac ako 10 tisíc Sk. Jedným z možných vysvetlení tejto skutočnosti môže byť, že rodičia študentov ekonomických vied pracujú vo veľkej miere v podnikateľskom prostredí a teda majú spomedzi všetkých rodín študentov najvyššie príjmy, avšak skutočné príčiny tohoto javu by bolo treba zisťovať podrobnejším prieskumom a len potom by sme mohli urobiť konkrétne a spoľahlivé závery.

Z výsledkov minuloročného aj tohtoročného prieskumu sme zistili výrazné zníženie nefinančnej rodičovskej pomoci, poskytovanej vo forme potravín, odevov, kozmetiky, príp. iných vecí. Kým podľa výsledkov prieskumu z roku 2002 rodičia poskytovali touto nepriamou formou svojim deťom priemerne 3 400 Sk mesačne, tento rok to bolo podľa výpovedí študentov len priemerne 1 300 Sk. Hoci tieto hodnoty treba zohľadňovať s veľkou dávkou opatrnosti, pretože často aj hrubé odhady tu môžu byť veľmi nepresné a skresľujúce, predsa možno vyvodiť, že toto zníženie nefinančnej podpory môže byť dôsledkom jednej z nasledujúcich dvoch tendencií, príp. ich kombinácie: na jednej strane je to zoštíhľovanie výdavkov väčšiny rodín vysokoškolských študentov na jednotlivé položky v dôsledku zvyšovania cien a na druhej strane určité narastanie samostatnosti študentov v krytí ich základných životných potrieb.

Vo všeobecnosti sa s finančnými nárokmi na štúdium najlepšie vysporadúvajú rodiny podnikateľov – podľa výpovedí študentov pre takmer jednu tretinu týchto rodín spôsobuje štúdium len nie veľkú záťaž, z čoho možno usudzovať, že tieto rodiny majú v porovnaní s ostatnými vo všeobecnosti priaznivejšiu finančnú situáciu. Ukázalo sa, že ubytovanie v študentskom domove je jeden z faktorov, ktorý ovplyvňuje záťaž štúdia na rozpočet. Celkom štvrtina študentov, ktorí bývajú mimo domácnosti rodičov, vníma štúdium pre rodinný rozpočet ako veľmi veľkú záťaž.

Približne polovica študentov uviedla, že z hľadiska uspokojovania svojich potrieb má istý nedostatok. To je z hľadiska špecifickosti životných podmienok študentov pochopiteľné, pretože ešte väčšinou nie sú samostatne zárobkovo činní. Desatina študentov však uviedla, že má výrazný nedostatok. Táto skupina študentov je z hľadiska možného prerušenia alebo zanechania štúdia najrizikovejšia, avšak bola by veľká škoda, keby títo študenti nemohli dokončiť štúdium len kvôli finančným problémom. V budúcnosti by bolo potrebné urobiť prednostné opatrenia na zlepšenie situácie práve týchto študentov. Iste poučné by bolo zistenie, koľko študentov muselo kvôli nedostatku peňazí zanechať štúdium alebo koľkí sa kvôli nepriaznivej ekonomickej situácii na štúdium radšej ani nehlásili.

5.2. Výdavky

Pre študentov, **bývajúcich u rodičov nastalo medziročné zvýšenie výdavkov** v položkách **strava** (navýšenie približne 300 Sk/mesiac na študenta) a **cestovné** (navýšenie približne o 100 Sk na študenta na jeden mesiac). Študenti, **bývajúci mimo domácnosti rodičov**, platia viac na **stravu** (približne o 120 Sk/mesiac), na **ubytovanie** (približne o 70 Sk/mesiac), **študijnú literatúru a študijné pomôcky** (približne o 200 Sk/mesiac), **osobné potreby** (približne o 80 Sk/mesiac) a **prístrojové vybavenie** (približne o 80 Sk/mesiac). Pre študentov, **bývajúcich u rodičov nastalo za posledný rok medziročné zvýšenie výdavkov celkovo o približne 400 Sk/mesiac a pre študentov bývajúcich mimo domácnosti rodičov o približne 550 Sk/mesiac.**

V sledovanom období sa zvýšila cena poplatkov za ubytovanie na internáte a ceny stravných lístkov v študentských jedálňach; celkom štvrtina študentov uviedla, že sa po tohtoročnom zdražení stravných lístkov stravuje v jedálni menej často a takmer pätina opýtaných študentov sa v jedálni stravovať prestala.

V poslednom roku sa zvýšilo percento študentov, ktorí raňajkujú (zo 79% na 92%) alebo obedujú (z 32% na 45%) tam, kde bývajú. Naproti tomu sa znížilo percento študentov, ktorí raňajkujú (z 20% na 4%) alebo obedujú (z 30% na 17%) v zariadeniach verejného stravovania. Pravdepodobne to je späté so zvyšovaním cien v týchto zariadeniach.

Štúdium je finančne najnáročnejšie v Bratislave – študenti tu minú mesačne priemerne 5,5 tisíc Sk/mesiac. V väčšine ostatných miest je to približne o tisíc korún menej, v Trenčíne je štúdium najlacnejšie – jedného študenta stojí priemerne 3 680 Sk/mesiac. Možno konštatovať, že štúdium je na Slovensku v porovnaní s Českou republikou finančne náročnejšie - českí študenti minú celkovo priemerne 3 tisíc Kč, v Prahe je to viac ako 3 tisíc Kč. Na stravu minú slovenskí študenti mesačne priemerne 1 500 Sk, českí len približne 1 200 Kč (Kvačková, R.: *Jak si žijí čeští vysokoškoláci, Lidové noviny*).

5.3. Práca popri štúdiu

Počas školského roka súbežne pracuje 57% študentov. Táto hodnota je takmer identická s hodnotou minuloročného prieskumu. **Možno teda uzavrieť, že podiel študentov, ktorí popri štúdiu súbežne pracujú, je medziročne stabilný.** Iste by bol zaujímavý výsledok sledovania tohoto javu v dlhšom časovom období. Takisto podiel študentov, ktorí

pracujú iba cez prázdniny, je za posledné dva roky takmer úplne rovnaký (približne jedna štvrtina). Možno teda konštatovať, že v sledovanom období nenastala žiadna väčšia zmena v podiele študentov, ktorí prispievajú na pokrytie svojich výdavkov vlastnou prácou. V tohtoročnom prieskume sme zistili, že **cez prázdniny pracuje až takmer tri štvrtiny študentov (72%)**, čo možno hodnotiť vysoko pozitívne. Toto zistenie odráža schopnosť a záujem študentov, resp. nutnosť zarobiť si cez prázdniny peniaze vlastnou prácou a tým prispieť na zabezpečenie svojich potrieb, avšak získanie financií iste nemusí byť jediným dôvodom ich práce.

Priamo v študovanom odbore alebo v príbuznom odbore pracuje najväčší podiel študentov humanitných vied a umenia (viac ako jedna tretina). To pravdepodobne odráža najlepšiu schopnosť týchto študentov nájsť si prácu, zodpovedajúcu ich špecializácii. Nemožno však vylúčiť možnosť, že tieto kontakty im môžu pomáhať vytvárať ich rodičia, ak oni tiež pracujú v tejto oblasti. Študenti spomínaných skupín odborov zároveň cez školský rok zarábajú najväčšiu sumu peňazí (približne 6 tisíc Sk/mesiac), čo je pravdepodobne ovplyvnené odbornou náročnosťou vykonávanej práce.

Spomedzi bratislavských študentov cez školský rok pracujú až približne tri štvrtiny. Toto zistenie poukazuje na skutočnosť, že jednotlivé oblasti Slovenska sa líšia v možnostiach práce pre študentov, či už vo forme brigády alebo čiastočného pracovného úväzku, prípadne práce na dohodu. Bratislava svojou ekonomickou výkonnosťou dosahuje priemernú hodnotu krajín EÚ a teda aj pracovných príležitostí je tu spomedzi všetkých miest na Slovensku najviac a najdynamickejšie vznikajú nové pracovné príležitosti. Táto priaznivá situácia sa odráža aj vo finančnom ohodnotení práce - bratislavskí študenti zarábajú cez školský rok priemerne 4 500 Sk/mesiac, čo je v porovnaní s ostatnými univerzitnými mestami výrazne najviac.

5.4. Plány študentov z hľadiska ich profesijnej kariéry

Pomerne vážnym problémom našej krajiny, tak ako aj iných krajín, v ktorých prebiehajú rozsiahle reformy v sociálnej a ekonomickej oblasti, je únik mozgov. Mnohých šikovných a vzdelaných mladých ľudí láka odchod do cudziny v záujme získania životných a pracovných skúseností, ale takisto mnohokrát aj kvôli neľahkej ekonomickej i celospoločenskej situácii, ktorá na Slovensku stále pretrváva. Táto snaha môže byť umocnená túžbou založiť si po skončení štúdia vlastnú rodinu, s čím je spojená potreba zabezpečiť si financie pre vlastné bývanie. V porovnaní výsledkov prieskumu z r. 2002 a 2003 záujem pracovať jednoznačne na Slovensku klesol z 24% na 16%, výlučne v zahraničí chce pracovať približne pätina študentov. Tento podiel je medziročne stabilný.

5.5. Otázka plánovaného zavedenia školného

Na Slovensku je v súčasnosti otvorená otázka zavedenia školného. Iste je dôležité, čo si o tom myslia samotní študenti, veď ich sa táto otázka priamo dotýka. Nie je žiadnym prekvapením, že nadpolovičná väčšina študentov sa v dotazníku vyjadrila, že so zavedením školného nesúhlasí. Už v súčasnosti je situácia mnohých rodín na hranici možnosti pokrytia svojich výdavkov, zavedením školného by sa situácia týchto rodín ešte viac skomplikovala.

Pravdou však je, že ani dnešný systém vysokoškolského vzdelávania bez platenia školného nie je optimálny, pretože najmä štúdium finančne náročných odborov si mnohí mladí ľudia, pochádzajúci z rodín s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou, nemôžu dovoliť. Sociálne štipendium býva v súčasnosti priznané len nepatrnej skupine študentov, teda mnohí mladí ľudia, ktorý by mali dobré predpoklady pre štúdium, avšak nemajú dostatok financií na pokrytie študijných výdavkov, radšej dajú prednosť voľbe čo najskôr zarábať peniaze a byť finančne nezávislí.

V publikácii Národná správa o vzdelávacej politike sa konštatuje nasledovné: „Vysokoškolské štúdium je pre nízkopríjmové rodiny neúnosné a zvyčajne preváži motív čo najskoršieho zapojenia dieťaťa do pracovnej činnosti už po skončení strednej školy. Takto môže čo najskôr prispievať do rodinného rozpočtu. Súčasný systém školstva, i napriek tomu, že je deklarovaný ako bezplatný, spôsobuje, že rodiny s nízkymi príjmami limitujú dĺžku a spôsob vzdelávania svojich detí. Do veľkej miery je problémom chýbajúci systém príspevkov a štipendií, ktorý by umožňoval štúdium aj deťom z nižších sociálnych vrstiev a podporoval by tak mobilitu. Bezplatné štátne školstvo problém rovnosti prístupu nerieši, podobne súčasný spôsob financovania nerieši problém zabezpečenia kvality vzdelávania. Ekonomické problémy, strata sociálnych istôt a rastúce sociálne nerovnosti sú negatívnymi dopadmi reformných zmien“ (Beblavý a Kubánová, 2001).

Na ilustráciu situácie v niektorých slovenských rodinách uvádzame on-line príspevok jednej čitateľky k článku *Neplatičov vylúčia zo štúdia*, publikovaný v denníku Hospodárske noviny: „Zamýšľam sa nad tým, či tí naši poslanci spoločne s vládou si myslia, že každý na Slovensku má priemernú mzdu. Beriem to z vlastnej skúsenosti. Máme troch vysokoškolákov. Ani v súčasnom období nestačíme pokryť náklady na štúdium. Z toho jeden chodí na externé štúdium, ktoré vraj sa neplatí. Lenže pri zápise do ďalšieho ročníka ak nemáte zaplatené školné, tak sa so štúdiom môžete rozlúčiť. Pritom poberá len časť sociálnej dávky. Nevie, kedy budeme splácať študentské pôžičky, ktoré majú, pretože teraz sa musíme uskromniť ešte aj na stravnom, nohovoriac o ďalších potrebách. Na severovýchodnom Slovensku nie je taká možnosť zamestania ako v Bratislave, ani nie sú také dobré platové podmienky. Veď tu sa už ani poriadne zemiaky neurodia a predsa tu musíme žiť, alebo sa máme všetci nast'ahovať na západné Slovensko? Speje to k tomu, že budú študovať len deti bohatých, tie chudobné aj keď na to majú, nebudú môcť. Na sociálne štipendia sú tiež tvrdé podmienky a ten, kto ho nedostane má jednoducho smolu a hovoríme o našej vzdelanej budúcej generácii“.

I. Vašečka, vychádzajúc na základe výsledkov prieskumu Gondu a Timorackého (2002) v analýze súčasného stavu štruktúry celej slovenskej spoločnosti uvádza: „...v súčasnosti na Slovensku prevažujú domácnosti s nižším socioekonomickým postavením (v roku 2001 to bolo až 62,4% domácností), a tento stav charakterizuje slabá a nestabilná tendencia k zlepšeniu – z nižšej strednej triedy postupuje do strednej triedy viac domácností, ako klesá do najnižšej triedy. Ide však o nevýrazný, a navyše málo významný pohyb, pretože podľa iných údajov sú príjmy nižších častí strednej vrstvy vo všeobecnosti blízke príjmom domácností, ktoré čerpajú sociálne dávky“ (Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti II).

R. Bednárík v rozhovore pre SME uvádza, že až 48% domácností je nízkopríjmových. Tieto rodiny majú obrovské finančné problémy – ide zväčša o roľnícke, robotnícke a dôchodcovské domácnosti, ktoré svoje výdavky už v súčasnosti ledva uhradia. (Rebrová, S.: *Polovica rodín na školné nebude mať*, SME).

Aj keď sociálno-ekonomická situácia rodín s vysokoškolskými študentmi nie je úplne identická so situáciou rodín, zistenou v celoslovenskom meradle (najmä kvôli rôznej sociálno-ekonomickej situácii rodín rozličných vekových skupín), porovnajúc vyššie uvedené výpovede s výsledkami predkladaného prieskumu o finančnej situácii rodín študentov (pozri graf č. 4, str. 14) vyplýva, že situácia rodín so študentmi pravdepodobne nie je výrazne odlišná od celoslovenského priemeru.

Ak by sa však malo zaviesť platenie školného, nevyhnutným predpokladom pre túto zmenu by mal byť fungujúci systém sociálnej ochrany pre nemajetných študentov, ktorý by mal kopírovať funkcie takéhoto systému v rámci sociálnej politiky našej krajiny. I. Radičová v publikácii *Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti II.* takýto systém na úrovni štátu charakterizuje nasledovne: „Systém sociálnej ochrany má plniť dve funkcie: preventívnu (predchádzať situáciám sociálneho rizika či vylúčenia) a kompenzačnú (regulovať stav sociálnej a hmotnej núdze, podporovať rodiny s nezaopatrenými deťmi a zjemňovať dopady ekonomickej a sociálnej situácie)“.

Podľa výsledkov predkladaného prieskumu jedna desatina (t. j. približne 10 tisíc) študentov predpokladá, že po zavedení školného asi bude musieť prerušiť štúdium, 5% študentov (čo je približne 5 tisíc) uviedlo, že asi bude musieť zanechať štúdium. Možno to interpretovať tak, že **títo študenti predpokladajú** v spojitosti so zavedením školného **veľké až neprekonateľné prekážky.** Už v súčasnosti, keď školy nevyberajú školné, existuje istá nerovnosť v prístupe k štúdiu, ktorá súvisí s nedostatočným systémom finančnej podpory pre študentov s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou.

Ak by sa v budúcnosti zaviedlo školné a systém finančnej podpory by hneď od začiatku zavedenia platenia školného nestačil pokryť finančnú potrebu pre všetkých študentov, ktorým by sa na to zakladal právny nárok, vzniklo by veľké riziko, že istá časť študentov odíde zo školy kvôli neúnosnej finančnej záťaži. Preto je veľmi dôležité, aby študenti s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou mali k dispozícii finančnú pomoc vo forme sociálneho štipendia, prípadne pôžičky hneď od začiatku zavedenia školného, teda v čase povinnosti uhradenia prvej splátky.

Existuje ešte jeden pomerne vážny problém ohľadne pridelovania štipendií a pôžičiek, a to je skutočnosť, že obidve formy sociálnej pomoci študentom možno v súčasnosti prideliť len študentom prvého štúdia na vysokej škole, teda študent, ktorému štúdium na prvej fakulte z nejakej príčiny nevyhovuje a začne študovať druhýkrát, nemá právny nárok ani na sociálne štipendium, ani na študentskú pôžičku. Toto opatrenie má pravdepodobne za cieľ eliminovať rozhodnutie študentov študovať odbor, o ktorý nemajú skutočný záujem a potom podľa možnosti prestúpiť na iný odbor. Niekedy však študent môže mať seriózný záujem študovať zvolený odbor a len počas štúdia zistí, že toto štúdium mu nevyhovuje. Ak budú aj naďalej sociálnu pomoc môcť poberať iba študenti prvého štúdia, bude sa častejšie stávať, že študenti, ktorých zvolený odbor nevelmi zaujal, síce dokončia prvé štúdium, avšak budú hľadať uplatnenie v odbore, ktorý ich zaujíma, čo bude pre štát väčšia strata, ako keby študent počas štúdia prestúpil na druhý odbor.

„Rovnosť šancí v prístupe k vzdelávaniu je základnou podmienkou pre redukciu chudoby, prameniacej z nedostatočnej prípravy na uplatnenie v ekonomike založenej na poznani, na informáciách. Vzdelávací systém však v skutočnosti sám produkuje nerovnosti, keďže niektorých vyberá a umožňuje im dosahovať vysoké výsledky, kým druhých necháva hlboko pod nimi. Tak vytvára základ pre stratifikáciu, ktorá často odráža sociálny pôvod, nie

skutočné schopnosti. Vzdelávací systém preto do veľkej miery nemožno označiť za autonómny, keďže sa vo veľkej miere podieľa na reprodukcii sociálneho poriadku, a tým tiež sociálnych nerovností“ (Beblavý a Kubánová, 2001).

Charakteristickým rysom vysokoškolských systémov v Európe je výrazná finančná podpora študentov, ktorá pomáha zabezpečiť prístup na túto úroveň vzdelávania čo možno najväčšiemu počtu z nich.

Z 11 miliónov študentov v Európe dostáva 30 % štipendium a 12 % získava pôžičky... Od 60. rokov je pre zavedenie rôznych foriem finančnej pomoci základom princíp rovného prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu (Finanční pomoc vysokoškolským študentům v Evropě, 2000, voľnejší preklad).

„Zdravé demokracie sú závislé na informovanom a inteligentnom občianstve. Stručne povedané, existujú naliehavé dôvody k tomu, aby sa členské krajiny OECD usilovali o zabezpečenie dostupnosti kvalitných príležitostí ku vzdelávaniu a odbornej prípravy *pre všetkých*. Počas jednaní v Paríži v roku 1990 sa ministri dohodli na smeroch vzdelávacej politiky, jedným z nich je: z požiadavky vzdelávania „pre všetkých“ vyplýva prednostná starostlivosť o osoby s obmedzeným prístupom ku vzdelávaniu“ (Vzdělání a sociální spravedlnost v zemích OECD, 1998).

„Mnohí zahraniční odborníci dnes silno argumentujú v tom zmysle, že vzostupná vzdelanostná mobilita medzi generáciami rodičov a detí je stále nedostatočná, tj. nenapĺňuje sa v žiadúcej miere, a to preto, že predovšetkým deti z nižších sociálnych vrstiev (teda majúce väčšinou rodičov s nižšou úrovňou vzdelania) sú stále „diskriminovaní“, tj. nemajú možnosť získať vyššiu úroveň vzdelania“ (Průcha, 1999).

„Problém rovnosti je problém sociálny, kultúrny a ekonomický, nie je to len problém vzdelávania. Svoju rolu hrajú kultúrne a sociálne normy, politické záujmy a aktivita nátlakových skupín. Samotná vzdelávacia politika nedokáže takýto problém vyriešiť. Sociálna nerovnosť existujúca mimo vzdelávací systém zjavne prispieva k nerovnosti vo vzdelávaní, ktorá sa prejavuje v dostupnosti, v príležitostiach, pri výuke a vo výsledkoch a tiež v dôsledkoch dosiahnutého vzdelania a získaných poznatkov. Pokrok môže zaistiť len logicky previazaný a koordinovaný postup vo všetkých oblastiach verejného záujmu, včítane zamestnanosti, sociálnej starostlivosti, zdravotníctva, bývania atď“ (Analýza vzdělávací politiky OECD 2001, 2001).

6 Súhrn hlavných výsledkov

Skúmanie sociálno-ekonomickej situácie študentov zahŕňa zložitú a mnohofaktorovú problematiku, ktorú je potrebné skúmať v celej komplexnosti javov, ktoré sú navzájom podmienené a nadväzujú na seba. Výsledky prieskumu možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. Sociálne postavenie študentov na jednej strane súvisí so sociálno-ekonomickým statusom rodiny študentov, teda so sociálnym postavením rodičov študentov a s finančným zabezpečením rodiny. Vo všeobecnosti najpriaznivejšiu sociálno-ekonomickú situáciu majú rodiny podnikateľov, najmenej priaznivú v prípadoch, keď živiteľ rodiny je na starobnom, príp. invalidnom dôchodku. Priemerná **mesačná** suma, ktorú študenti **dostávajú od rodičov, je 2 400 Sk.**
2. **Celková suma, ktorú študenti minú** na svoje potreby – osobné aj školské - je priemerne **4 900 Sk/mesiac**. Dôležitým aspektom, ktorý ovplyvňuje výšku výdavkov, je spôsob ubytovania – študenti, bývajúcí počas školského roka na internáte alebo v podnájme majú vo všeobecnosti väčšie výdavky ako študenti, bývajúcí v domácnosti rodičov. **Študenti, bývajúcí počas školského roka u rodičov, minú** na ubytovanie, cestovné, stravu, osobné potreby, voľný čas a prístrojové vybavenie **približne 3 500 Sk/mesiac**; nastalo **medziročné zvýšenie týchto výdavkov o približne 400 Sk/mesiac**. **Študenti, bývajúcí počas školského roka mimo domácnosti rodičov, minú** na spomínané položky sumu približne **4 800 Sk/mesiac**; nastalo **medziročné zvýšenie výdavkov o približne 550 Sk/mesiac**. Priemerná hodnota, ktorú minú študenti **na študijnú literatúru a študijné pomôcky, je 1 600 Sk za semester.**
3. Pomerne frekventovaným javom je skutočnosť, že študenti popri štúdiu pracujú. **Cez školský rok popri štúdiu pracuje 57% študentov a zarobia priemerne 2 580 Sk za mesiac.** Väčšina z nich pracuje mimo odbor svojho štúdia.⁴
4. Približne **60% študentov** so zavedením školného **v súčasnej situácii vôbec nesúhlasí. Desatina študentov predpokladá, že po zavedení školného asi bude musieť prerušiť štúdium a pracovať, 5% študentov si myslí, že bude musieť zanechať štúdium.**

7 Zhodnotenie výskumu

Cieľom predloženého prieskumu, realizovaného formou empirickej sondy, bolo zistiť súčasnú sociálno-ekonomickú situáciu študentov denného štúdia na Slovensku. Zber údajov bol uskutočnený dotazníkovou formou v máji 2003. Bolo rozdistribuovaných 900 ks dotazníkov na 25 fakúlt, na jednu fakultu 36 ks dotazníkov. Do prieskumu sa aktívne zapojilo celkom 23 fakúlt, čo možno hodnotiť vysoko pozitívne, berúc do úvahy, že začiatkom mája sa končí letný semester a zber údajov je omnoho komplikovanejší ako počas semestra. Vysoko pozitívne možno takisto hodnotiť ochotu študentov dať k dispozícii údaje o vlastnej finančnej situácii, keďže sa jedná o veľmi citlivú oblasť a odpovedať na tieto otázky je často značne náročné. Do hodnotenia sme mohli použiť údaje zo 795 dotazníkov, teda 88%.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že prevažná väčšina študentov vyplnila dotazník úplne, miera zodpovedania jednotlivých otázok bola 95% - 100%. Pri otázke, či súhlasia so zavedením školného, zvolenie dvoch odpovedí využilo 21% študentov a pri otázke, akým spôsobom budú získavať financie na úhradu školného využilo uvedenie dvoch odpovedí 37% študentov a možnosť troch odpovedí 6% študentov.

Je potrebné zvlášť podotknúť, že odpovede študentov na otázky v dotazníku, týkajúce sa ich finančnej situácie, boli často nekonzistentné, preto údaje z otázok, ktoré študenti pre rôznorodosť svojej životnej situácie mohli chápať čiastočne po svojom a podľa toho aj uvádzať hodnoty, sme z hodnotenia vynechali.

Z výsledkov prieskumu ďalej vyplýva, že 16% študentov poberá štipendium a 8% študentov si vzalo študentskú pôžičku, čo nie je úplne v súlade s oficiálnymi štatistickými údajmi za celé Slovensko. Podľa oficiálnej štatistiky poberá štipendium celkom 6% študentov a pôžičku si vzalo 5% študentov. Možno teda konštatovať, že vo výskumnej vzorke bolo vyššie percento študentov s nepriaznivou sociálno-ekonomickou situáciou ako je v skutočnosti.

Na komplexnejšie a zároveň detailejšie spracovanie skúmanej problematiky by bolo vhodné pracovať s väčším súborom respondentov. Treba takisto podotknúť, že personálne, technické a finančné možnosti počas realizácie výskumnej práce boli výrazne limitované. Napriek tomu sme získali množstvo cenných informácií, ktoré môžu poskytnúť obraz o súčasnej sociálno-ekonomickej situácii študentov VŠ.

8 Tabuľková príloha

8.1 Zloženie súboru respondentov

Tabuľka č. 33 Zloženie výskumnej vzorky podľa pohlavia

	počet respondentov	Percento (%)
muži	423	53
ženy	371	47
spolu	794	100

Tabuľka č. 34 Zloženie výskumnej vzorky podľa absolvovanej strednej školy (%)

	muži	ženy
gymnázium	58	73
SOŠ	35	24
SOU s maturitou	7	3
spolu	100	100

Tabuľka č. 35 Zloženie výskumnej vzorky podľa rodinného stavu

rodinný stav	počet respondentov	Percento (%)
slobodný/á	756	99
ženatý/vydatá	7	1
iné	2	0
spolu	765	100

Tabuľka č. 36 Zloženie výskumnej vzorky podľa ročníka štúdia

ročník	počet respondentov	percento (%)
druhý	410	53
tretí	11	1
štvrtý	360	46
piaty	1	0
spolu	782	100

Tabuľka č. 37 Zloženie výskumnej vzorky podľa študovaného odboru

skupina študijných odborov	počet respondentov	percento (%)
výchova a vzdelávanie	110	14
humanitné vedy a umenie	50	7
sociálne, ekonomické a právne vedy	160	20
prírodné vedy	50	6
konštruovanie, technológie, výroba a komunikácie	156	20
pôdohospodárske a veterinárske vedy	146	18
zdravotníctvo a sociálne služby	47	6
služby	9	1
informatické vedy, matematika, informačné a komunikačné technológie	67	8
spolu	795	100

Tabuľka č. 38 Zloženie súboru respondentov podľa kraja trvalého bydliska

kraj	počet respondentov	percento (%)
bratislavský	113	14
trnavský	43	6
nitriansky	77	10
trenčiansky	100	13
banskobystrický	91	12
žilinský	132	17
prešovský	110	14
košický	112	14
spolu	778	100

Tabuľka č. 39 Zloženie súboru respondentov podľa jednotlivých univerzitných miest

mesto	počet respondentov	percento (%)
Bratislava	348	44
Trnava	19	2
Nitra	107	14
Trenčín	36	5
Žilina	73	9
Banská Bystrica	35	4
Zvolen	34	4
Prešov	34	4
Košice	108	14
spolu	794	100

9 Zoznam použitej literatúry

1. Analýza vzdelávacej politiky OECD 2001. Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, 2001
2. Beblavý, M., Kubánová, M.: Národná správa o vzdelávacej politike. INEKO, SGI, Bratislava, 2001
3. Finanční pomoc vysokoškolským studentům v Evropě. Trendy a diskuse. Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, 2000
4. Gonda, P., Timoracký, M.: Sociálna súdržnosť, sociálna ochrana a solidarita obyvateľov. In: Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti II. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2002
5. Ing. Ľubomír Zburín, osobné oznámenie informácie doručenej mailom z 16. 6. 2003
6. Kollár, M., Mesežnikov, G.(ed.): Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti II. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2002
7. Kvačková, R.: *Jak si žijí čeští vysokoškoláci*. Lidové noviny, 17.1. 2003
8. Návrh novely zákona NR SR č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov schválený 21. februára 2002
9. on-line príspevok čitateľky na článok *Neplatičov vylúčia zo štúdia*. Hospodárske noviny, 15.4.2003
10. *Poplatky za vysokoškolské štúdium sa odsúvajú*. TASR, Trend, 28.8. 2003
11. Průcha, J.: Vzdělávání a školství ve světě. Portál, Praha, 1999
12. Rebrová, S.: *Polovica rodín na školné nebude mať*. Sme, 28.1.2003
13. Separáty štatistickej ročenky školstva SR 1998 – 2002 súhrnné tabuľky, ÚIPŠ, Bratislava, 1999 – 2003
14. Separáty štatistickej ročenky školstva SR 1997 – 2002 vysoké školy, ÚIPŠ, Bratislava, 1998 - 2003
15. Sústava študijných odborov vysokoškolského vzdelávania Slovenskej republiky vydaná rozhodnutím Ministerstva školstva SR č. 2090/2002-sekr. zo dňa 16. decembra 2002
16. Thurzová, M., Šulanová, M., Zvalová, M.: Sociálne postavenie študentov denného štúdia vysokých škôl na Slovensku. Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava, 2002
17. Vyhláška č. 154/2002 Ministerstva školstva Slovenskej republiky, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva školstva, mládeže a telesnej výchovy Slovenskej republiky č. 326/1990 Zb. o poskytovaní štipendií študentom vysokých škôl v znení neskorších predpisov
18. Vzdělání a sociální spravedlnost v zemích OECD, Učitelské noviny, Praha, 1998